

A woman with glasses is pointing at a chalkboard. The chalkboard contains several multiplication problems: $10 \times 6 = 60$, $11 \times 6 = 66$, and $12 \times 6 = 72$. There are also some numbers like 4 and 30 written on the board. The woman is wearing a pink sweater. The background is a yellow and red gradient with a blue and white curved border.

Ocenianie wewnętrzne –
praktyczne wskazówki.

**SAMORZĄDOWY OŚRODEK
DORADZTWA METODYCZNEGO
I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
w Kielcach**

„Pozwól dzieciom błędzić i radośnie dążyć do poprawy.”

Janusz Korczak

Szanowni Nauczyciele,

Prezentowany biuletyn zawiera informacje dotyczące podstaw prawnych oceniania w szkole oraz wybrane wskazówki i uwagi do pracy szkół i nauczycieli w tym zakresie. Podkreśla wagę obiektywnej, a także zgodnej z zapisami prawa oświatowego oceny dla poprawnego funkcjonowania szkół i uczniów.

Porusza znaczenie rzetelnego, jawnego i systematycznego oceniania w rozwoju młodych ludzi oraz w dobrej komunikacji z ich rodzicami. Wskazuje na ważną rolę statutu szkoły w ustalaniu szczegółowych reguł oceniania. Zachęca do refleksji nad znaczeniem oceniania w celu wzbogacania wiedzy, umiejętności i postaw młodych ludzi.

Warto podkreślić, że tematyka dotycząca oceniania jest jednym z kierunków polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2023/2024: *Doskonalenie kompetencji dyrektorów szkół i nauczycieli w zakresie warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego.*

Mamy nadzieję, że biuletyn będzie stanowił wsparcie dla szkół, dokładających starań, aby jakość i efekty nauczania były jak najlepsze, a poziom zadowolenia uczniów, rodziców i nauczycieli stawał się coraz wyższy.

Liczymy też, że zachęci on Koleżanki i Kolegów Nauczycieli do doskonalenia metod oraz form pracy w kontekście skutecznego i wspierającego oceniania oraz nastawienia na dobrą współpracę wszystkich, którzy decydują o jakości działań edukacyjnych i harmonijnym rozwoju uczniów.

Dbajmy o naszych wychowanków, w ich drodze do szczęśliwej i odpowiedzialnej dorosłości.

zespół doradców metodycznych
w Samorządowym Ośrodku Doradztwa Metodycznego
i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach

Ocenianie w szkole

Ocenianie w szkole to bardzo ważny obszar aktywności i współpracy zainteresowanych. Właściwe stosowanie zasad oceniania oraz przestrzeganie ustalonych reguł wpływają znacząco na jakość pracy szkoły i jej dobrą opinię w środowisku. Konieczna jest przy tym zgodność przyjętych rozwiązań z nadrzędnymi zapisami prawa oświatowego.

Ustalenia wewnętrzne dotyczące oceniania powinny w razie potrzeby podlegać drobnym lub większym modyfikacjom tak, aby dostosować je do aktualnych wymagań i doskonalić ich funkcjonalność.

Jednym z najważniejszych dokumentów warunkujących pracę szkoły jest Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹. W rozdziale 3a umieszczono tam szczegółowe wytyczne dotyczące oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych. Zgodnie z nimi w szkole ocenie podlegają osiągnięcia edukacyjne i zachowanie ucznia (art. 44b ust. 1.). Trzeba pamiętać, że muszą to być oceny niezależne – nauczyciel powinien dołożyć wszelkich starań, aby ewentualne problemy z zachowaniem ucznia na jego lekcjach były oceniane odrębnie i nie były wiązane ze stawianymi z przedmiotu stopniami. Stałoby to w sprzeczności z zasadami i często zgłaszanym przez uczniów oczekiwaniem sprawiedliwej oceny; nie sprzyjałoby również skutecznej i wspierającej edukacji. Warto starać się, aby uczniowie nie sądzili, że jakaś praca, na przykład kartkówka odbywa się „za karę”, zwłaszcza jeśli podlega potem ocenie wyrażonej stopniem szkolnym. Zdarza się, że uczniowie lub ich rodzice zgłaszają zastrzeżenia w tej kwestii.

Przeanalizujemy wybrane elementy tego rozdziału.

Art. 44b ust. 3. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do:

- 1) wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego lub efektów kształcenia i kryteriów weryfikacji w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania;
- 2) wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania – w przypadku dodatkowych zajęć edukacyjnych.

---

¹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220002230/U/D20222230Lj.pdf> (03.11.2023)

Najważniejsza w pracy merytorycznej nauczyciela jest zatem podstawa programowa i to jej wymaganiom powinny odpowiadać reguły oceniania. Rozwiązania przyjęte w tym obszarze zawierać też powinien statut szkoły. Kolejne wskazówki nauczyciel może często uzyskać realizując (w całości lub częściowo) program nauczania proponowany do podręcznika przez wydawnictwo². *Rozpoznawanie* poziomu i postępów składa się często także z diagnozowania osiągnięć. Należy pamiętać, że przystąpienie ucznia do testu diagnostycznego, egzaminu próbnego itp. jest dobrowolne i nie powinno być oceniane stopniem szkolnym. W e-dzienniku można wpisać wynik procentowy (z wagą zero) do wiadomości rodziców, a stopnie (na przykład jako pracę na lekcji) wpisać tylko na prośbę konkretnego ucznia i za zgodą rodziców. Ta kwestia może być źródłem niepokoju, a nawet skarg części uczniów lub ich rodziców.

Art. 44b ust. 4. Ocenianie zachowania ucznia polega na rozpoznawaniu przez wychowawcę oddziału, nauczycieli oraz uczniów danego oddziału stopnia respektowania przez ucznia zasad współżycia społecznego i norm etycznych oraz obowiązków określonych w statucie szkoły.

Podkreślono tu znaczenie starannie dopracowanego statutu szkoły. Jednoznaczne zapisy i przestrzeganie ustalonych reguł przez wszystkich zainteresowanych pozwalają skutecznie uniknąć wielu nieporozumień lub pytań. W razie zgłaszania uwag i wniosków dotyczących zmian w statucie, warto dokonywać udoskonalenia czy lepszego dostosowania tego dokumentu do bieżących potrzeb szkoły.

Art. 44b ust 5. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego, które ma na celu:

- 1) informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- 2) udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie uczniowi informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć;
- 3) udzielanie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju;
- 4) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- 5) dostarczanie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia;

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. 2019, poz. 2013)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002013/O/D20192013.pdf> (03.11.2023).

6) umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Funkcja informacyjna jest spełniona, gdy oceniamy obiektywnie i systematycznie, a oceny są wpisywane do dziennika w danym dniu lub w najbliższych dniach od ich uzyskania. Przy zastosowaniu dziennika elektronicznego rodzice mogą na bieżąco śledzić oceny, frekwencję i uwagi wpisywane dziecku przez nauczyciela. Dzięki temu mają możliwość kontrolowania codziennie osiągnięć swoich dzieci i szybkiego reagowania, w tym kontaktowania się z nauczycielami lub wychowawcą w celu zapobiegania trudnościom albo wyjaśniania niepokojących sytuacji.

Istotna dla uczniów i rodziców jest terminowość sprawdzania prac pisemnych. Jeżeli w statucie mowa na przykład o dwóch tygodniach na oddanie sprawdzonych wytworów, każde opóźnienie budzi niepokój i niepotrzebne emocje. Przekazywanie informacji może być wtedy także obciążone ryzykiem, że uczeń jest już na dalszym etapie uczenia się i być może nie pamięta objętych badaniem treści, w związku z czym ma kłopot z ewentualnym zamiarem poprawiania oceny. Ważne są wskazówki, które powinny być zapisywane w pracach lub przekazywane ustnie i przypominane wychowankom.

Znajomość statutu szkoły oraz stosowanie się nauczyciela do zawartych tam ustaleń powinno być dobrym i znaczącym przykładem dla jego uczniów.

Udzielanie pomocy uczniom, szczególnie tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest obowiązkiem nauczyciela; łatwiej jest go spełnić wykorzystując elementy oceniania kształtującego. Informacja zwrotna, określenie kryteriów sukcesu i stosowane w takim ocenianiu wskazanie, co będzie szczególnie ważne może stanowić duże wsparcie w nauce i przygotowaniu do sprawdzianów. Pamiętajmy, że uczeń potrzebuje wskazówek do dalszej pracy i rozwoju, a podstawowym zadaniem nauczyciela jest pomagać mu w osiągnięciu sukcesów na miarę możliwości; przynosi to lepsze efekty niż surowe karanie za błędy lub braki. Czasem warto poświęcić czas i dać młodemu człowiekowi kolejną szansę na poprawienie sprawdzianu lub innej pracy, może to wzmocnić jego wiarę we własne możliwości. Ocenianie powinno motywować do dalszej pracy. Życzliwa rozmowa lub zauważenie postępu w osiągnięciach bywa dla ucznia równie ważne, a czasem nawet ważniejsze niż stopień szkolny.

Niekiedy uzyskane przez uczniów oceny wymagają przemyślenia przez nauczyciela dalszych metod i form pracy. Niepoprawnie skonstruowany arkusz sprawdzianu (na przykład bez szansy na pozytywny wynik dla ucznia z trudnościami w nauce), wiedza wymagana

od dziecka niezgodnie z tym, czego uczyliśmy na lekcjach albo niskie wyniki uczniów często są sygnałem, że dany materiał wymaga dodatkowych ćwiczeń lub należy zmodyfikować czy wzbogacić własny warsztat pracy. Nauczyciele powinni pamiętać o konieczności doskonalenia swoich umiejętności. Warto wtedy skorzystać z rady lub pomocy bardziej doświadczonego, czy osiągnącego lepsze wyniki nauczyciela, a w miarę możliwości uczestniczyć w szkoleniach, czy też webinarach oraz konsultować się ze swoim doradcą metodycznym.

Art. 44b ust. 6. Ocenianie wewnątrzszkolne obejmuje:

- 1) formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 13 ust. 3;
- 2) ustalanie kryteriów oceniania zachowania;
- 3) ustalanie ocen bieżących i śródrocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 13 ust. 3, a także śródrocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- 4) przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w art. 44k ust. 2 i 3, a także w art. 37 ust. 4, art. 115 ust. 3 i art. 164 ust. 3 i 4 ustawy - Prawo oświatowe;
- 5) ustalanie rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 13 ust. 3, oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- 6) ustalanie warunków i trybu otrzymania wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- 7) ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia.

Art. 44b ust. 7. Ocenianie ucznia z religii i etyki odbywa się zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 12 ust.2.

Jasno sformułowane wymagania, kryteria oraz warunki oceniania i poprawiania stopni muszą być ustalone z góry, aprobowane na etapie opracowania, przestrzegane i jawne dla uczniów i rodziców. Najważniejsze zapisy powinny być umieszczone w statucie szkoły. Stosowanie się do ustaleń jest niezwykle ważne dla dobrej współpracy nauczycieli z uczniami i ich rodzicami. Zmiana reguł w trakcie pracy z uczniem może nastąpić tylko w porozumieniu

i za zgodą zainteresowanych (na przykład z powodu zakresu dostosowań wynikających z opinii poradni lub wydanego orzeczenia).

Oceny muszą być jawne, a uczniowie i ich rodzice mają prawo do uzasadnienia wyniku oraz wglądu do prac pisemnych. Za zgodą nauczyciela lub w związku z odpowiednim zapisem w statucie szkoły, uczeń lub rodzice mogą na przykład fotografować prace. Pamiętanie o przestrzeganiu dobrze określonych reguł oraz życzliwy, przyjazny stosunek do rozmówcy z pewnością ułatwią dobry kontakt i poprawne relacje między nauczycielami, rodzicami i uczniami.

Art. 44b ust. 8. Nauczyciele na początku każdego roku szkolnego informują uczniów oraz ich rodziców o:

- 1) wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania;
- 2) sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów;
- 3) warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych.

Art. 44b ust. 9. Wychowawca oddziału na początku każdego roku szkolnego informuje uczniów oraz ich rodziców o:

- 1) warunkach i sposobie oraz kryteriach oceniania zachowania;
- 2) warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania.

Nauczyciele mają obowiązek informować uczniów i rodziców na początku roku szkolnego i - odpowiednio do potrzeb – w trakcie jego trwania o wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania poszczególnych ocen przedmiotowych i z zachowania, sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych oraz warunkach i trybie uzyskiwania wyższych ocen.

Ponownie należy stwierdzić, że jasne, znane i przestrzegane reguły są ważne dla dobrego funkcjonowania szkoły oraz efektywnej współpracy z rodzicami. Dobre relacje szkoła-dom oraz skuteczne wspieranie rodziny w wychowaniu dziecka i motywowanie uczniów do nauki i rozwoju jest jednym z największych wyzwań współczesnej szkoły.

Art. 44b ust. 10. Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły.

Zapis ten jednoznacznie wskazuje na niezwykle ważne znaczenie i zadania statutu szkoły, w tym w kontekście oceniania. W miarę potrzeb statut powinien wskazywać

rozwiązania szczegółowe, których nie określa wprost prawo oświatowe wyższego szczebla. Dotyczyć to może na przykład minimalnej liczby ocen cząstkowych wymaganych na poszczególnych przedmiotach lub działań wynikających ze specyfiki pracy, profilu szkoły lub tworzonych klas. Im więcej punktów istotnych dla funkcjonowania szkoły zawiera statut, tym mniej pytań, wątpliwości i zastrzeżeń zgłaszać będą uczniowie lub ich rodzice. Jeżeli dołączyć do tego życzliwość i troskę o rozwój ucznia, współpraca powinna układać się bardzo dobrze. Mówi się, że dobry rodzic powinien *kochać i wymagać*; podobnie nauczyciele powinni *życzliwie szanować i konsekwentnie wymagać* od ucznia, a niekiedy także od jego prawnych opiekunów, gdy współpraca napotyka trudności. Spokój i konsekwencja w działaniu dla dobra ucznia przynoszą zazwyczaj dużo lepsze efekty niż niepotrzebne emocje.

Przy okazji warto apelować do rodziców za pośrednictwem wychowawców, aby ewentualne uwagi, obawy lub zastrzeżenia zgłaszali z zachowaniem zasady: najpierw kontakt z nauczycielem (może relacje dziecka wynikają z chwilowych emocji i nie są zgodne ze stanem faktycznym), potem wychowawca i - ewentualnie – dyrektor. Niepokojąca wydaje się liczba skarg zgłaszanych od razu na wyższym szczeblu, co oznaczać może brak wzajemnego zrozumienia i woli współpracy w rozwiązywaniu trudności dla dobra dziecka.

Art. 44c ust. 1. Nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem na zajęciach edukacyjnych odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.

2. Nauczyciel jest obowiązany dostosować wymagania edukacyjne, o których mowa w art. 44b ust. 8 pkt 1, do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w przypadkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 44zb.

Art. 44d. Dyrektor szkoły zwalnia ucznia z realizacji niektórych obowiązkowych zajęć edukacyjnych ze względu na stan zdrowia, specyficzne trudności w uczeniu się, niepełnosprawność, posiadane kwalifikacje lub zrealizowanie danych obowiązkowych zajęć edukacyjnych na wcześniejszym etapie edukacyjnym, w przypadkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 44zb.

Indywidualizacja pracy z uczniem i dostosowanie wymagań do jego możliwości jest często dużym wyzwaniem dla nauczycieli, zwłaszcza w związku z coraz szerzej wdrażaną edukacją włączającą. Rodzice uczniów z niepełnosprawnościami i dysfunkcjami pragną, aby ich dzieci integrowały się ze środowiskiem rówieśniczym i pokonywały trudności. Należy

dokonywać wszelkich starań, żeby było to możliwe. Istotne jest szczegółowe zapoznanie się nauczycieli z opiniami poradni psychologiczno–pedagogicznych lub orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, wydanymi dla uczniów i stosowanie się do umieszczonych tam zaleceń. Starannego przemyślenia wymagają też rozwiązania dotyczące uczniów niedostosowanych społecznie i zagrożonych takim niedostosowaniem.

Art. 44e. ust. 1. Uczeń w trakcie nauki w szkole otrzymuje oceny:

- 1) bieżące;
- 2) klasyfikacyjne:
  - a. śródroczne i roczne,
  - b. końcowe.

2. Oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców.

3. Nauczyciel uzasadnia ustaloną ocenę w sposób określony w statucie szkoły.

4. Sprawdzone i ocenione pisemne prace ucznia są udostępniane uczniowi i jego rodzicom.

Zawarte w artykule 44e. zasady są oczywiste, więc nie powinny zdarzać się sytuacje, gdy nauczyciel nie chce wyjaśnić ustalonej oceny lub udostępnić pracy. Po raz kolejny podkreślono tu, jak ważne są zapisy w statucie oraz ich ścisłe przestrzeganie.

Dalsze zasady, zawarte w rozdziale 3b nie będą tu przytaczane, trzeba jednak pamiętać, aby nauczyciele ich przestrzegali i stosowali poprawnie w praktyce szkolnej. Pomocne mogłoby być wydrukowanie zasad ustawowych z tego rozdziału oraz szczegółowych warunków i sposobów oceniania przyjętych w statucie szkoły i wywieszenie ich w pokoju nauczycielskim albo rozdanie kopii nauczycielom.

Kolejnym aktem prawnym, którego należy przestrzegać jest Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo Oświatowe³. Część dokumentu dotyczy oceniania. Artykuł 98 ponownie podkreśla niezwykle ważną rolę statutu szkoły, który ma zawierać między innymi szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego uczniów, formy opieki i pomocy uczniom, którym jest potrzebne wsparcie, organizację współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży oraz organizację współdziałania z rodzicami. W artykule tym zawarto szczegółowe wytyczne dotyczące statutu.

Zapisy w statucie szkoły muszą być zgodne z obowiązującym prawem oświatowym, a przedmiotowe reguły oceniania nie mogą być sprzeczne ze statutem. Dotyczy to zwłaszcza wymagań na poszczególne oceny (opisowych, w punktach, procentach itp.), dopuszczalnej

³ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000900/U/D20230900Lj.pdf> (03.11.2023).

liczby form sprawdzania wiedzy w danym tygodniu lub zasad poprawiania ocen. Niestety zdarzają się jeszcze przypadki, że klasa ma w tygodniu więcej sprawdzianów niż pozwala statut albo nauczyciele nie zgadzają się na poprawę oceny mimo, że takie prawo ma uczeń zgodnie ze statutem. Przestrzeganie przyjętych reguł i dotrzymywanie kontraktów obowiązuje całą społeczność szkolną - nie wolno o tym zapominać. Jeżeli pewne rozwiązania nie są adekwatne do aktualnych potrzeb lub do zmieniającej się rzeczywistości, należy zastanowić się nad zgłoszeniem poprawek do statutu i poddać je głosowaniu. Taka sytuacja pojawiła się na przykład w związku z pandemią COVID-19 i wiele szkół uzupełniło zapisy statutowe o działania w razie edukacji zdalnej.

Obowiązującym dokumentem warunkującym pracę szkoły w zakresie oceniania jest również Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych⁴.

W rozdziale 2, w § 2 wskazuje ono, którym uczniom należy dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

W miarę możliwości należy dostosować też metody i formy pracy wszystkim uczniom oraz indywidualizować pracę z nimi. Nie zawsze wymaga to dużego wysiłku ze strony nauczyciela. Często wystarczy życzliwe nastawienie i otwarta postawa oraz uważne wsłuchiwanie się w głosy uczniów i rodziców. Niekiedy potrzebna jest chwila rozmowy lub dbałość o dobrą atmosferę w klasie. Nauczyciel jest autorytetem dla uczniów i od niego zazwyczaj zależy, czy praca jest twórcza i z demokratycznymi zasadami, na przykład: *nie śmiejemy się z wypowiedzi innych, zgadzamy się na błędy – nie myli się tylko ten, kto nic nie robi, chwalimy się własnymi pomysłami na rozwiązania problemów lub zadań.*

Rozporządzenie określa skalę rocznych i końcowych ocen przedmiotowych (§ 7-10) i ocen zachowania (§ 11), a w § 12 podkreśla, że ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.

Sposoby oceniania bieżącego oraz związane z tym warunki określa statut szkoły, a szczegółowe wymagania edukacyjne, nie zawarte w statucie, ustalają nauczyciele poszczególnych przedmiotów.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. 2019 poz. 373) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190000373/O/D20190373.pdf> (03.11.2023).

Autonomię nauczyciela i jego prawo do własnych rozwiązań szczegółowych (oczywiście zgodnych z prawem oświatowym) oraz potrzebę doskonalenia własnych umiejętności podkreśla Ustawa Karta Nauczyciela⁵.

Art. 12 ust. 1. Nauczyciele zatrudnieni na podstawie mianowania nie podlegają podporządkowaniu służbowemu określone w innych przepisach prawnych dla mianowanych funkcjonariuszy państwowych.

2. Nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

3. Nauczyciel powinien podnosić swoją wiedzę ogólną i zawodową, korzystając z prawa pierwszeństwa do uczestnictwa we wszelkich formach doskonalenia zawodowego na najwyższym poziomie.

Warto podkreślić, że rodzaje funkcje oceniania są tematem wielu publikacji, a podejście do tego tematu zmienia się nieco w czasie. Na przykład Wojciech Walczak w 2001 roku przyjął, że ocenianie jest sumujące albo sprawdzające, a sprawdzające może mieć funkcję diagnostyczną lub formatywną⁶. Bolesław Niemierko w 2007 roku stwierdził, że ocenianie można być sumujące lub kształtujące⁷. Obie formy są ważne i konieczne w edukacji szkolnej.

Ocenianie sumujące ma znaczenie przy ustaleniu poziomu wiedzy nabytej przez ucznia, co zwykle oznacza stopień szkolny. Wartościuje uzyskane wyniki, pozwala ocenić pozycję ucznia w klasie (a na egzaminach zewnętrznych w znacznie szerszym zakresie); jest ważne dla administracji szkoły i czytelne rodziców. W takich sytuacjach uzyskanie dobrego wyniku jest szczególnie ważne.

Ocenianie kształtujące służy uczniowi do uświadomienia sobie, co zrobił dobrze, a co źle i jak może poprawić swoją pracę. Umożliwia w większym zakresie wspieranie procesu uczenia się. Głównie znaczenie ma tu informacja zwrotna, jaką otrzymuje on od nauczyciela lub kolegów. Dobry komentarz dydaktyczny i zgoda na poprawianie wyniku może znacząco zmotywować do dalszej pracy i osiągnięcia sukcesów na miarę możliwości

⁵ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984 ze zm.) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000984/U/D20230984Lj.pdf> (03.11.2023).

⁶ Walczak W. Jak oceniać ucznia? Teoria i praktyka, Łódź 2001, Galaktyka sp. z o.o.

⁷ Niemierko B. Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki, Warszawa 2007, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o.o. Grupa Kapitałowa WSiP S.A.

ucznia. Ta sama informacja odczytana lub przekazana rodzicom stanowi rodzaj wskazówki – jak dalej pomagać i jak ukierunkować wsparcie dziecka w domu w zakresie edukacji. Rodzice często proszą o rozmowy z nauczycielami w trudnych sytuacjach i chętnie słuchają rad nauczycieli, jeśli wypowiedane są z życzliwością i troską o prawidłowy rozwój wychowanków. Komunikowanie ocen przez nauczyciela jest bardzo istotną umiejętnością, której opanowanie i doskonalenie odbywa się często przez cały okres aktywności zawodowej dobrego pedagoga. Propagatorem oceniania kształtującego w Polsce jest Danuta Sterna⁸.

Zasady oceniania wewnątrzszkolnego powinny być jasne i zrozumiałe, dostępne, znane i akceptowane, stosowane i przestrzegane oraz wspierające rozwój ucznia. Mają sprzyjać poznawczemu rozwojowi uczniów, monitorować ich pracę, przekazywać informację o osiągnięciach i pomagać w uczeniu się. Systematyczność i efektywność oceniania jest istotna dla wzmocnienia samooceny, zauważania i potwierdzania mocnych stron uczącego się, wspierania rozwoju i skutecznej komunikacji.

Warto wspomnieć też krótko o ocenianiu zewnętrznym, które ma wpływ na edukację na kolejnych etapach, a wyniki: punktowy, procentowy i centylowy stanowią ważną informację nie tylko dla uczniów, ale także dla szkół. Jeżeli uda się dołożyć do tego badanie czynników kontekstowych (na przykład środowisko, w którym szkoła funkcjonuje lub wpływ prowadzonej wcześniej edukacji zdalnej), uzyskane wyniki i wnioski mogą znacząco wpłynąć na rozwój i podwyższenie jakości pracy szkół.

Wiele uwagi zwraca się obecnie na ocenianie kształtujące w kontekście indywidualizacji nauczania i rozwijaniu twórczej, kreatywnej postawy ucznia. Staje się to szczególnie ważne, gdy wiedza jest dzięki rozwojowi techniki coraz szerzej dostępna, a większym wyzwaniem wydaje się kształcenie umiejętności i właściwych postaw. Dla rozwijania kompetencji społecznych warto pamiętać o ocenianiu aktywności uczniów oraz uczeniu prac zespołowych, w tym metodą projektu edukacyjnego.

Obiektywne, sprawiedliwe i trafne ocenianie uczniów oraz życzliwe i konsekwentne działania nauczycieli wspierają właściwy rozwój młodych ludzi. Dobrze skonstruowany statut szkoły i przestrzeganie prawa oświatowego ułatwiają zaś kontakty z rodzicami oraz skuteczną współpracę dla dobra wychowanków.

Barbara Sękalska – nauczyciel doradca metodyczny.

⁸ Sterna D. Ocenianie kształtujące w praktyce, Warszawa 2006, CEO

Trudna sztuka oceniania

Ocenianie to jeden z aspektów pracy nauczyciela, który należy do najtrudniejszych. Wiedzą o tym sami nauczyciele, uczniowie i ich rodzice. Wiedzą o tym także decydenci i dlatego jednym z kierunków polityki oświatowej na bieżący rok szkolny jest: **Doskonalenie kompetencji dyrektorów szkół i nauczycieli w zakresie warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego.**

Dlatego proponuję byśmy spróbowali poddać refleksji następujące kwestie:

1. Po co oceniamy uczniów?
2. Czym dla mnie, moich uczniów i ich rodziców jest ocenianie?
3. Co jest najważniejsze a co najtrudniejsze w ocenianiu?
4. Czy mój system oceniania motywuje uczniów? Jeśli tak, to jaki robię z tego użytek?
5. Czego potrzebuje podczas oceniania Twój uczeń, aby poprawić swoje wyniki.
6. W jakich sytuacjach ocena motywuje, a w jakich nie jest motywacyjna?
7. I wreszcie jakie mogą się pojawić błędy w ocenianiu?

Ustawa o systemie oświaty jasno definiuje cel oceniania. Art. 44b 4. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego, które ma na celu:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie uczniowi informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć;
- udzielanie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- dostarczanie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej⁹.

Funkcja informacyjna pociąga za sobą kolejne czynności czyli ma informować o poziomie wiedzy, umiejętności, zachowaniu, poczynionych postępach w określonym przedziale czasowym ale także o tym jakie należy podjąć działania, by uczeń osiągnął sukces na miarę

⁹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000900/U/D20230900Lj.pdf> (03.11.2023)

swoich możliwości. Jakże często my nauczyciele zapominamy o tym, że jest to także informacja dla nas o tym co uczniowie już potrafią a jakich umiejętności jeszcze nie opanowali, co sprawia im trudność. Jest to przestrzeń do poszukiwania rozwiązań, które pomogą uczniom w doskonaleniu się i dalszym rozwoju.

Kolejny z problemów, który nawiązuje do wcześniejszych rozważań to szukanie odpowiedzi czym dla mnie nauczyciela, moich uczniów i ich rodziców jest ocenianie? Jeśli jest to informacja to o czym informuje i jak ją wykorzystujemy? A może często jest to znana wiele lat temu zasada „3 Zet” zakuć, zaliczyć zapomnieć. Praktyka szkolna pokazuje, że wielu uczniów uczy się tylko dla stopni, bo ocena staje się tożsama z wystawionym stopniem. Nauczyciele stawiają stopnie prawie za wszystkie działania podejmowane w czasie lekcji, coś co miało przyczynić się do motywowania przerodziło się w czynnik motywujący do zdobywania stopni ale nie do zdobywania wiedzy i umiejętności.

Psychiatra dziecięcy i młodzieżowy Michael Winterhoff twierdzi, że dzisiaj mamy wielu nastolatków, którzy mają niską tolerancję na frustracje, realizują w pierwszej kolejności własne potrzeby, a po ukończeniu szkoły nie są w stanie „w tradycyjnym rozumieniu do podjęcia pracy”. Dlatego ważne byłoby ćwiczenie w szkole odraczania gratyfikacji (w zdrowych granicach), zamiast wzmacniania chęci natychmiastowej gratyfikacji, poprzez np. permanentne stawianie stopni.

Ocena szkolna ma do spełnienia różne role i funkcje. W podręcznikach pedagogiki i psychologii można spotkać się z ich różnymi podziałami. E. Kosińska w swojej publikacji *Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny* wskazuje, że ocena powinna pełnić rolę:

- dydaktyczną - jako efekt wyników pracy ucznia określający poziom jego wiedza i to co należy uzupełnić,
- wychowawczą - jako możliwość kształtowania właściwych postaw, rozwijania zainteresowań nauką, pobudzania woli do samodzielnej pracy i brania za nią odpowiedzialności,
- społeczną - wskazuje miejsce ucznia w grupie społecznej. Ocena daje informację o tym, jaką pozycję w kategorii ucznia dobrego osiąga konkretne dziecko i jakie mogą być przewidywania na przyszłość, jeśli chodzi o zdobytą wiedzę i umiejętności.

Przy tak pojętych rolach oceny szkolnej, autorka wyodrębnia również jej funkcje, które są określane jako:

- funkcja informacyjna - dająca rzetelne i wyczerpujące informacje na temat poziomu wiedzy, stanu wiadomości i umiejętności oraz przewidywań na przyszłość,

- funkcja kontrolna - sprawdzająca postępy ucznia, jego możliwości i kierunek rozwoju,
- funkcja motywacyjna - dopingująca ucznia do pogłębiania wiedzy, realizowania programu i poszerzania własnych zainteresowań¹⁰.

Sylwia Żmijewska-Kwiręg próbuje zainteresowanym osobom dać odpowiedź na czym polega problem z ocenianiem? Według niej sposób oceniania wpływa na to, jak uczymy się i rozwijamy – nie tylko w szkole a tradycyjny model oceniania coraz częściej budzi niezadowolenie uczniów i rodziców. To podejście wciąż dominuje w szkołach na całym świecie. „Tradycyjne” sposoby sprawdzania uczenia się są przewidywalne dla ucznia, kontrolują wiedzę i to, jak uczeń odtwarza proste umiejętności. Tym samym determinują płytkie uczenie się. Takie ocenianie tworzy przestrzeń do rywalizacji, potęguje stres oraz tworzy u osób uczących się często mylne przekonanie, że nie mają określonych kompetencji. Kolejną konsekwencją takiego podejścia to uczenie się na pamięć, rozwiązywanie problemów wg schematów. Sprawdzamy więc co uczniowie zapamiętali a nie to czy potrafią wykorzystać wiedzę. Doskonale to widać już od najmłodszych klas przy rozwiązywaniu zadań tekstowych z matematyki, o ile uczniowie opanowali podstawowe działania to problemy pojawiają się gdy trzeba je zastosować do rozwiązania zadań. Szkoda, że nauczyciele rzadko odwołują się do zastosowania wiedzy w rzeczywistej sytuacji.

Problemem może być także wpływ tradycyjnych form oceniania na kształtowanie postrzegania siebie, motywacje wewnętrzną. Uczniowie gdy przychodzą do szkoły to chcą się uczyć, sprawia im to dużą przyjemność, z latami jest tylko gorzej. Starsi często nie podejmują się wykonania pracy tylko dlatego by nie narażać się na niepowodzenie, na kolejną ocenę, która nie oddaje tego jak długo i jak wiele wysiłku włożyli na przykład w przygotowanie się do sprawdzianu. Oceniający często zapominają o zróżnicowanych możliwościach rozwojowych uczniów, o ich odmiennych stylach uczenia się, nabywania wiedzy i umiejętności, preferencjach sensorycznych, poziomie koncentracji uwagi oraz środowisku z jakiego się wywodzą.

Wielu pedagogów wypowiedało się za zniesieniem ocen. Jednym z nich był O. Declory. Twórca metody ośrodków zainteresowań i założyciel szkoły opartej na tej metodzie. W tejże szkole uczniowie zamiast ocen wyrażanych stopniem otrzymywali charakterystyki postępów i trudności z zaleceniem jak dalej pracować. Ta innowacja niestety się nie upowszechniła i nadal stosujemy oceny wyrażane stopniem i tym samym zarówno nauczyciele jako osoby oceniające, uczniowie i ich rodzice narażone są na sytuacje trudne.

¹⁰ Kosińska E., Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny, Kraków 2000.

Konsekwencją są błędy w ocenianiu. Dokonajmy przeglądu najczęściej popełnianych błędów, które swoje źródło mają nie tylko w osobie oceniającej.

1) Błędy uwarunkowane cechami osoby oceniającej (nauczyciela)

Do czynników i cech osoby oceniającej (także nauczyciela) obniżających trafność jej spostrzegania, co w konsekwencji powoduje błędy w ocenianiu Izabela Breguła zalicza:

- wysoki poziom neurotyczności i nieakceptowanie samego siebie,
- zaniżona lub zawyżona samoocena,
- stany napięć i konfliktów wewnętrznych,
- wysoki poziom autorytarności,
- niechęć do wglądu we własną psychikę, brak motywacji do doskonalenia siebie,
- uległa bądź agresywna postawa życiowa.

2) Błędy wynikające z tego, że- „nauczyciel to też człowiek”. Błąd atrybucji - uczniom wyglądającym „inaczej”, oczywiście w przekonaniu nauczyciela, przypisuje się niższe kompetencje intelektualne, złe intencje, spostrzega się go w gorszym świetle. Gorzej są oceniani uczniowie zachowujący się ekstrawagancko, z wadami wymowy lub pewnymi defektami wyglądu, także z rodzin o niższym statusie materialnym. Szczególnym przypadkiem jest atrybucja totalna: kiedy to zła opinia o uczniu jednego nauczyciela wpływa na decyzje o ocenianiu tego ucznia przez nauczyciela innego przedmiotu.

3) Efekt samospełniającej się przepowiedni czyli tzw. efekt Pigmaliona - uczeń sklasyfikowany jest jako „lepszy” lub „gorszy”. Jest stale widziany jako „lepszy” lub „gorszy” z konsekwencją takiego oceniania jego pracy. Dla ucznia dobrego – z psychologicznego punktu widzenia - jest to oczywiście sytuacja komfortowa. Dla ucznia słabszego, jest to sytuacja patowa, bez wyjścia, produkująca tzw. wyuczoną bezradność. Czasem dopiero zmiana nauczyciela lub szkoły daje szansę uczniowi na zmianę swojej sytuacji. Reglamentowanie czasu odpowiedzi i liczby pytań naprowadzających na właściwy tok rozumowania. Uczniowie „lepsi” mają więcej czasu na odpowiedzi, ich niepełne wypowiedzi są traktowane jako intelektualny namysł i poszukiwanie, otrzymują wskazówki naprowadzające. Od uczniów gorszych oczekuje się błyskawicznych odpowiedzi, w doskonałym brzmieniu. Mają niewielkie szanse na otrzymanie podpowiedzi i pomocy.

4) Błędy perspektywy i generalizacje. Im lepiej znam i lubię dane dziecko, tym lepiej je oceniam, znajduję korzystniejsze dla niego argumenty. Powiększam granice tolerancji.

- 5) Błąd wzmacniania negatywnych stanów rzeczy. Bardziej podkreślane jest to, czego uczeń nie umie/ potrafi niż akcentowane to co potrafi, w czym jest dobry i co może jeszcze ulepszyć. W tradycyjnym stanie rzeczy uczeń coraz dokładniej wie czego nie umie/ potrafi, coraz lepiej zdaje sobie sprawę w czym jest zły; natomiast dość słabo się orientuje w czym jest dobry! Ponadto rzadko uczeń jest informowany, jak ma poprawić swoje braki. Przecież rada typu „ucz się więcej” – nie wiele pomoże!
- 6) Narzucanie własnych kryteriów i preferencji. Na przykład narzucenie własnego stylu uczenia się, własnego obrazu świata. Szczególnym przypadkiem jest oczekiwanie, że np. prace ucznia będą miały postać, jaką nauczyciel „ma w głowie”, czyli nieujawnienie oczekiwanych kryteriów. Nawiasem mówiąc, uczniowie z czasem znakomicie sobie radzą w odgadywaniu, czego od nich oczekuje nauczyciel i wykonują często prace „pod niego”. Być może rozwija to nieco kreatywność myślenia, ale z drugiej strony proces uczenia się to nie partyzantka i uczeń jednak powinien wiedzieć, czego od niego nauczyciel się spodziewa, aby on uczeń uzyskał dobrą ocenę.
- 7) Efekt kontrastu. G. Noizet i J. P. Caverni udowodnili przez badania eksperymentalne, że na ocenę prac pisemnych wpływa kolejność ich oceniania. Według nich „naturalną” tendencją nauczycieli jest zawyżanie stopni prac ocenianych jako pierwsze oraz zaniżanie stopni prac ocenianych w dalszej kolejności.
- 8) Subiektywizm w ocenianiu poziomu i jakości pracy. Efekt braku standardów i efekt relatywizmu w ocenianiu. Znane są badania, gdzie ta sama praca, tego samego ucznia, została oceniona z wykorzystaniem pełnego spectrum możliwości od oceny dopuszczającej z komentarzem: „praca beznadziejna”, do oceny celującej z komentarzem: „praca wyjątkowa, niezwykle oryginalna i dojrzała”.
- 9) Tendencja centralna. Niewykorzystywanie krańcowej skali ocen, czyli pomijanie oceny celującej i niedostatecznej i wystawianiu ocen dobrych bądź dostatecznych. Nauczyciele stosują ten krok w celu zabezpieczenia się przed popełnieniem dużego błędu.
- 10) Efekt kontrastu. Uczniowie otrzymują oceny zawyżone, jeśli ich prace występują po pracach bardzo słabych, a zaniżone, jeśli poprzedzały je prace bardzo dobre,
- 11) Efekt pierwszeństwa - przecenianie pierwszych informacji, np. surowiej oceniamy błędy pojawiające się na początku niż na końcu,
- 12) Efekt świeżości - przecenianie końcowego fragmentu odpowiedzi.
- 13) Widzenie świata przez różowe bądź przeciwnie czarne okulary — ludzie w dobrym nastroju wyżej oceniają niż osoby w złym nastroju.

Błędy tkwiące w narzędziach i metodach oceniania.

Popelniamy błędy w redagowaniu poleceń - układając polecenie wieloznaczne oczekujemy jednoznacznej odpowiedzi. Zdarza się i tak, że popelniamy błędy wynikające z braku umiejętności zinterpretowania i przedstawienia otrzymanego wyniku uczniom, rodzicom, dyrekcji szkoły. Zdarza się, że ustalamy kryteria zaliczeń wykonania określonej czynności dopiero po wykonaniu zadań przez uczniów, ustalając normę zaliczenia do statystyki wykonanych w klasie zadań. Tak więc, czasem zwykły brak naszej odwagi, będący skutkiem strachu, niewiedzy, niechęci do nowego jest źródłem błędów w rzetelnej ocenie osiągnięć naszych uczniów.

Preferencja zadań rozwiązywanych na czas.

Kiedy jest to jedyna forma weryfikacji wiedzy, trudno to ocenić inaczej niż zajęcie ogłupiające i preferujące tylko osoby wysoko odporne na stres.

Jak możemy uniknąć trudnych sytuacji związanych z ocenianiem? Pomocą mogą być następujące wskazówki:

- 1) Pamiętaj, że Twoim obowiązkiem jest nauczać wszystkich uczniów i wszystkim okazywać wiarę w ich własne możliwości. Przekazuj pozytywne oczekiwania wszystkim uczniom. W ten sposób dajesz dowód szerokiej indywidualizacji i podmiotowości w traktowaniu ucznia.
- 2) Z wielką ostrożnością korzystaj z informacji uzyskanych od innych nauczycieli i innych osób - pamiętaj, że wszyscy ulegamy poznanym przez Ciebie błędom. Równie ostrożnie korzystaj z informacji zawartych w dokumentach ucznia, nawet tych, które sam przygotowałeś i zestawiałeś.
- 3) Zapewnij wszystkim uczniom tyle samo czasu na wykonanie zadania. Czas określaj uwzględniając możliwości uczniów a nie swoje.
- 4) Systematycznie kontroluj, czy nie wpadasz w pułapkę "wyrobionych, utartych własnych opinii o innych ludziach". Poddawaj analizie swoje działania i myśli o uczniach i ich osiągnięciach. To sprawdza się też w życiu prywatnym!
- 5) Bądź uczciwy i konsekwentny w swoim sposobie oceniania pracy uczniów. Określ, na czym polega różnica w ocenianiu uczniów a ocenianiu ich osiągnięć.
- 6) Dowiedz się, czy zdaniem uczniów traktujesz ich bezstronnie. Na ile to możliwe, zbierz informacje na ten temat od ich rodziców i innych osób.

Do refleksji pozostawiam inną wersję wskazań:

- 1) wspieraj oceną człowieka w pracy!
- 2) pamiętaj o tym, co oceniasz!
- 3) oceniaj bardzo ostrożnie, rozważnie i rzetelnie!
- 4) zachowaj w ocenie charakter komentarza do postawy konkretnego człowieka!
- 5) wyraż w ocenie zachętę do poprawy wyników!
- 6) nie pomiń w ocenie żadnych dobrych stron aktywności ocenianego!
- 7) każdemu daj szansę wykazania się solidną pracą, nagródź ją solidną oceną!
- 8) starannie dobieraj formę oceniania! jest ona równie ważna jak sama ocena!
- 9) uprzedzaj o sytuacji oceniania!
- 10) podaj zasady gry!

Ten Dekalog przyda się każdemu, kto ma potrzebę czy przymus oceniania. Każde ocenianie tylko wtedy będzie skuteczne i przyniesie oczekiwane efekty, jeżeli jego zasady będą jasne i realne znane uczniom i rodzicom sformułowane prostym językiem, w sposób jasny i czytelny, respektowane przez uczniów i nauczycieli.

Na podsumowanie

Zgadzam się z Bożeną Bucką, która w artykule *Ocenianie nakierowane na ucznia* skłania do zastanowienia się nad nowymi formami oceniania, które motywowałyby uczniów do większego wysiłku, budowały wiarę we własne siły, wysoką samoocenę i w centrum, którego byłby uczeń, jego uczucia, postawy, możliwości. Ocena powinna wyzwalać aktywność i motywację, dzięki którym uczniowie mogą osiągać maksymalne w stosunku do swoich możliwości wyniki. Te pozytywne efekty można osiągać poprzez mierzenie codziennej pracy uczniów lub świadectwa (wytwory) ich pracy.

Małgorzata Majta – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie wychowania i opieki.

Ocenianie a specjalne potrzeby edukacyjne

Thomas Armstrong twórca niszy edukacyjnej powiedział, że zamiast koncentrować wszystkie nasze wysiłki na przerobieniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na bardziej „normalnych” – proponował, abyśmy więcej uwagi poświęcili akceptacji i celebrowaniu ich odmienności.

Zgodnie z Art. 44c ust. 1 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem na zajęciach edukacyjnych odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia (indywidualizacja dotyczy każdego dziecka).

Myśląc o włączającym modelu edukacji, warto zwrócić uwagę na to jaki jest społeczny wymiar osoby z niepełnosprawnością. Zamiast podkreślać deficyty czy specjalne potrzeby edukacyjne poszczególnych uczniów, warto koncentrować się na pokonywaniu barier występujących w procesie edukacji i budowaniu świadomości społecznej dotyczącej prawa do uczestnictwa w życiu społecznym, kulturowym, zawodowym wszystkich osób bez względu na ograniczenia wynikające, np. z ich niepełnosprawności, stanu zdrowia, pochodzenia społecznego czy specjalnych potrzeb edukacyjnych. Obowiązujący do niedawna model edukacji segregacyjnej wymagał od ucznia spełnienia określonych wymagań, aby mógł uczyć się w szkole. W Polsce nadal funkcjonuje pojęcie „gotowości szkolnej”, które sugeruje, że dziecko musi być gotowe do nauki w szkole. Myśląc o trudnościach ucznia w kontekście barier edukacyjnych, koncentrujemy się na tym, że to właśnie szkoła musi być gotowa na przyjęcie każdego ucznia. Obecnie nauczyciele, przygotowując wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania ucznia, zwracają uwagę na to, co w środowisku (szkolnym i domowym) przeszkadza uczniowi, a co go wspiera oraz jakie ma on możliwości osiągnięcia sukcesu edukacyjnego. W takim modelu to szkoła musi się tak zmienić, aby umożliwić uczniowi jak najlepsze funkcjonowanie.

Nauczyciel może tworzyć sukces ucznia wykorzystując jego umiejętności i uzdolnienia przez:

- pomoc uczniowi w odkrywaniu i uświadamianiu sobie własnych atutów – mocnych stron;
- sugerując strategie uczenia się, które bazują na tych atutach;
- stosując edukacyjne planowanie włączające i technologie wspomagające;

- stosując odpowiednie przykłady osobowe, pokazując uczniowi pozytywnych bohaterów: osoby, które zmagaly się z podobnymi trudnościami i pokonały je, odnosząc życiowy sukces;
- sugerując uczniowi odpowiednie sposoby uczenia, zgodne z jego mocnymi stronami i pozwalające skompensować trudności;
- wprowadzając różnorodne modyfikacje w fizycznym środowisku ucznia, ułatwiające mu funkcjonowanie;
- i co najważniejsze budując społeczną sieć wsparcia – rozmawiając z osobami ważnymi w życiu ucznia (rodzicami, innymi nauczycielami itd.), tak aby wspólnie znaleźć rozwiązania pojawiających się problemów.

Przepisy prawa podkreślają, że wymagania edukacyjne, dostosowuje się do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia:

1. posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego - na podstawie tego orzeczenia oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym,
2. posiadającego orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania - na podstawie tego orzeczenia,
3. posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się lub inną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującą na potrzebę takiego dostosowania - na podstawie tej opinii,
4. nieposiadającego orzeczenia lub opinii wymienionych w pkt 1-3, który jest objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole - na podstawie rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 ustawy - Prawo oświatowe,
5. posiadającego opinię lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego - na podstawie tej opinii.

Opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się może być wydana uczniowi nie wcześniej niż po ukończeniu klasy III szkoły podstawowej i nie później niż do ukończenia szkoły.

Wymagania edukacyjne są istotnym elementem związanym ze skutecznym nauczaniem – uczeniem się. Pozwalają dziecku planować swoją naukę w odniesieniu do różnych przedmiotów. Zagadnień, które go interesują lub będą potrzebne w dalszej edukacji, uczeń może uczyć się na ocenę bardzo dobrą. Przedmioty, które sprawiają dziecku trudność lub nie jest nimi zainteresowane, może zaliczać na niższe oceny, samodzielnie decydując, jaką ocenę chce uzyskać. Uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wynikającymi np. z parcjalnych deficytów rozwojowych, zaburzeń funkcji poznawczych, choroby przewlekłej, niepełnosprawności, informacja o wymaganiach edukacyjnych może znacznie pomóc w nauce i do minimum zniwelować niepowodzenia szkolne. W przypadku dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim punktem wyjścia do zastosowania pełnej skali ocen mogą być wymagania edukacyjne z poszczególnych przedmiotów opracowane dla uczniów klasy na ocenę dostateczną i dopuszczającą.

Istotne jest, iż dzieci z niepełnosprawnością sensoryczną (wzrok, słuch), ruchową, w tym z afazją, intelektualną w stopniu lekkim, autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, realizują podstawę programową kształcenia ogólnego taką samą jak pełnosprawni rówieśnicy. Natomiast uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym uczą się w oparciu o inną podstawę programową, przeznaczoną specjalnie dla tej grupy dzieci, mają także prawo do oceny opisowej: bieżącej, śródrocznej, rocznej i końcowej oceny klasyfikacyjnej z obowiązkowych zajęć edukacyjnych. Promowanie do klasy programowo wyższej lub ukończenie szkoły przez ww. uczniów odbywa się z uwzględnieniem ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym.

Ogólne zasady oceniania uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez poradnię psychologiczno- pedagogiczną.

1. Wszystkich uczniów obowiązuje podstawa programowa kształcenia ogólnego, z wyjątkiem uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, dla których opracowano odmienną podstawę programową, w oparciu o którą zespół nauczycieli i specjalistów pracujących z danymi uczniami układa indywidualne programy edukacyjne.
2. Uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych w oddziale integracyjnym korzystają z takich samych podręczników co ich rówieśnicy w tej samej klasie oraz z pomocy

dydaktycznych przygotowanych dodatkowo przez nauczyciela. Uczeń może korzystać z dopuszczonych przez MEN podręczników lub materiałów edukacyjnych dostosowanych do ich potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych, uwzględniających ograniczenia wynikające z ich niepełnosprawności.

3. Każdy uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego posiada indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET).
4. Nauczyciel obowiązany jest na podstawie orzeczenia publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Dostosowanie powinno dotyczyć głównie odpowiednich warunków organizacyjnych oraz metod i form pracy z uczniem.
5. Nauczyciel ocenia osiągnięcia edukacyjne ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych w odniesieniu do stopnia realizacji przez niego dostosowanego programu.
6. W klasach integracyjnych ocenę zachowania, tak jak i w innych klasach, ustala wychowawca klasy, oceny klasyfikacyjne ustalają nauczyciele prowadzący dane zajęcia edukacyjne, po zasięgnięciu opinii nauczyciela współorganizującego kształcenie integracyjne (nauczyciela specjalisty).

Ocenianie uczniów na I etapie kształcenia (klas I-III)

1. W klasach I – III uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych, tak jak każdy inny, otrzymuje ocenę opisową zachowania i osiągnięć edukacyjnych (klasyfikacyjnych).
2. Ocena opisowa to ustne lub pisemne poinformowanie o postępach ucznia. Ma ona dostarczyć informacji:
  - a. uczniowi – dostarcza informacji o efektach jego szkolnej aktywności, wskazówek jak pokonywać napotkane trudności, motywuje do wysiłku, umacnia wiarę we własne możliwości,
  - b. rodzicom – dostarcza rzetelnej, szczegółowej informacji o ich dziecku, na podstawie której będą mogli w porę podejmować właściwe działania na rzecz jego dalszego, prawidłowego rozwoju,
  - c. nauczycielowi – dostarcza informacji na jakim poziomie rozwoju znajduje się uczeń w danym momencie edukacji oraz o tym czy stosowany przez nauczyciela system pracy z uczniem jest efektywny.

3. Ocena opisowa obejmuje:
  - a. ocenę bieżącą (częstkową), która wskazuje dobre i słabe strony ucznia i sposoby poprawy, wyrażona jest słownie lub pisemnie w formie znaków i komentarza,
  - b. ocenę śródroczną, będącą wynikiem półrocznej obserwacji, zawiera zalecenia i wskazówki dla ucznia dotyczące postępów w nauce jak i rozwoju społeczno-emocjonalnego, ocena jest skierowana do dziecka i jego rodziców w formie pisemnego komentarza,
  - c. ocenę roczną, która podkreśla zmiany w rozwoju dziecka wynikające ze stosowania wskazówek zawartych w ocenie semestralnej, ma ona charakter diagnostyczno-informacyjny, aby rodzice po zapoznaniu się z jej treścią mogli jak najlepiej wspomagać dziecko w dalszym jego rozwoju, ocena roczna również jest wyrażona w postaci komentarza słownego.
4. Ocena opisowa powinna spełniać następujące funkcje:
  - a. diagnostyczną – dającą odpowiedź na pytanie, jak daleko w rozwoju jest uczeń względem wymagań stawianych przez nauczyciela;
  - b. informacyjną – przekazującą informację, co dziecko zdołało opanować, poznać, zrozumieć i jaki był jego wkład pracy;
  - c. korekcyjną – odpowiadającą na pytanie, nad czym uczeń musi jeszcze popracować, co poprawić, udoskonalić, zmienić;
  - d. motywacyjną – zachęcającą dziecko do samorozwoju, dalszego wysiłku, dodającą wiary we własne siły i dającą nadzieję na osiągnięcie sukcesu;
  - e. rozwojową – odnoszącą się zarówno do uczniów jak i nauczycieli, koncentrującą się na dziecku, ale również aktywizującą nauczyciela mobilizującą go do zmian i dalszego rozwoju.

Ocenianie uczniów na II etapie kształcenia (klas IV-VIII)

1. W klasach IV-VIII uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym przez poradnię psychologiczno- pedagogiczną, otrzymuje z poszczególnych przedmiotów ocenę wyrażoną cyfrą według skali od 1 do 6, z wyjątkiem ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym.
2. Wystawiając oceny bierze się pod uwagę:
  - a. stopień opanowania treści zawartych w podstawie programowej,

- b. poziom umiejętności,
- c. samodzielność wykonania zadania i włożony wysiłek,
- d. motywację i zaangażowanie ucznia,
- e. zainteresowanie, sposoby dotarcia do wiedzy,
- f. możliwość wydłużenia czasu pracy.

Wszystkie formy, sposoby sprawdzania i oceniania osiągnięć edukacyjnych są dostosowane do indywidualnych potrzeb psychofizycznych ucznia.

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi potrzebują szczególnie wsparcia w rozumieniu swojej sytuacji szkolnej, aby przewyższać swoje ograniczenia funkcjonalne w wymaganiach opracowanych dla danego poziomu edukacyjnego. Istotne z punktu widzenia nauczyciela i ucznia oraz jego rodziców jest wypracowanie procedury oceniania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Należy pamiętać, że dostosowanie oceniania dla tych uczniów odbywa się poprzez dostosowanie metod i technik pracy. Nadmienić należy, że ocena ma pełnić funkcję jak wspomniano wyżej, a co zatem idzie powinna być pozytywna, doceniająca najmniejsze nawet wysiłki czy umiejętności dziecka. Ocena ma motywować, więc powinna być rozstrzygana na korzyść ucznia. Ocena powinna być jawna i jasna dla ucznia, więc wymaga omówienia jej z samym uczniem. Dla uczniów z niepełnosprawnościami ocena pisemnych jego prac dobrze by było, by opatrzona była komentarzem, co sprzyja rozumieniu przez niego postępów nauczania. Jeśli z uczniem bądź w klasie pracuje nauczyciel wspomagający czy współorganizujący proces kształcenia specjalnego powinien on mieć wpływ na ocenę ucznia.

Analizując dokumentację ucznia diagnozującą specjalne potrzeby edukacyjne należy dokonać analizy, co należy uwzględnić przy pracy i ocenianiu ucznia.

Monika Majkowska – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie wychowania i opieki

„Uczymy się nie dla szkoły, lecz dla życia.”

Seneka Młodszy

Ocenianie wewnętrzne z matematyki w klasach 4-8 szkoły podstawowej

Zgodnie z obowiązującą podstawą programową¹¹ (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. (Dz. U. 2017 poz. 356) na lekcjach matematyki ważne jest rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania, ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności, a także rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki.

Poziom osiągnięcia tych kompetencji w danej klasy powinien być uwzględniany w ocenianiu tak, aby motywować uczniów do rozwoju. Życzliwe, sprawiedliwe i konsekwentne starania nauczyciela w celu realizacji wymagań edukacyjnych wspierają uczniów oraz zachęcają ich do wyteżonej pracy.

Umiejętnościami doskonalonymi na zajęciach i podlegającymi ocenianiu powinny być między innymi:

- sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennymi i kształcenie myślenia matematycznego;
- poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji;
- kreatywne rozwiązywanie problemów;
- praca w zespole i aktywność;
- praca nad tekstem matematycznym i sprawne wykonywanie obliczeń.

Ocena aktywności uczniów nie może być negatywna. Po ustaleniu zasad oceniana aktywności (jako wartościowej, ale dobrowolnej, zależnej od chęci, zaangażowania, postawy i możliwości rozwojowych uczniów), wypada co najwyżej uzgodnić, czy za mniejszą liczbę *plusów* wystawić ocenę niższą niż 5 lub 6 – odpowiednio do przyjętych i ogłoszonych na początku roku szkolnego ustaleń – o ile korzystnie wpływa to na średnią ocen śródrocznych lub rocznych, a dziecko zgadza się na wpisanie tej oceny.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2017 poz. 356)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000356/O/D20170356.pdf> (03.11.2023).

Bardzo ważne jest w szkole podstawowej kształcenie umiejętności rachunkowych. Obecnie większość obliczeń można wykonać na kalkulatorze, w laptopie lub smartfonie, ale urządzenie to może okazać się zawodne w kontekście szacowania wyników działań albo oceny wiarygodności uzyskanych wyników. Problemem może być również stosowanie właściwej kolejności działań. Kartkówki albo sprawdziany powinny być zapowiadane (dla zachęcenia do przygotowań), ale stosowane regularnie i konsekwentnie, zgodnie z realizowanym programem. Warto zastanowić się też nad możliwością poprawiania uzyskanych wyników – może nawet więcej niż jeden raz w sytuacji, gdy opanowanie danej umiejętności jest szczególnie ważne dla dalszej edukacji dziecka lub sprawia mu dużą trudność.

Nauczyciele mają obowiązek podejmowania działań w celu indywidualizowania wspomagania rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości. Dotyczy to także oceniania. Zgodnie z podstawą programową uczniom z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, nauczanie matematyki należy dostosować do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się.

W kontekście oceniania dotyczy to także metod i form pracy, na przykład zgody na poprawianie się ustnie lub pisemnie, odpowiednio do sytuacji, albo partiami – na przykład dla ucznia z dyskalkulią.

Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia. Jeśli nauczyciel pozwoli uczniowi na osiągnięcie sukcesu na miarę jego możliwości, wówczas ma on szansę na rozwój ogólny i edukacyjny. Konieczne jest przestrzeganie prawa oświatowego oraz dokładna analiza opinii lub orzeczeń dostarczonych przez rodziców, z których wynika potrzeba dostosowania wymagań gdy taka istnieje. Nauczyciel powinien tak dobrać zadania, aby nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a także nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami. Dotyczy to między innymi czasu pracy pisemnej i odpowiedniego tworzenia zestawów. Jeżeli w klasie są uczniowie wymagający wydłużenia czasu pracy, można ułożyć zestaw wymagający krótszego czasu dla większości dzieci lub - gdy to możliwe- rozpoczęcie lub zakończenie sprawdzianu w sąsiedztwie długiej przerwy między lekcjami.

Istotnym celem edukacji jest rozwijanie kompetencji społecznych takich jak komunikacja i współpraca w grupie, zatem ocenianiu powinna podlegać między innymi praca w zespołach lub realizacja projektów edukacyjnych. Tworzenie zespołów na przykład

w sytuacjach, kiedy mamy do rozwiązania wiele zadań proponowanych w podręczniku, daje możliwość autoprezentacji tym uczniom, którzy sprawnie i szybko przyjmują własne strategie rozwiązań, a czasem otwiera dyskusję nad sposobami przyjętymi przez innych obecnych na lekcji. Praca metodą projektu na lekcjach matematyki jest atrakcyjna i zwykle motywuje do aktywności bardziej niż metody podające lub monotonicznie prowadzone zajęcia.

Matematyka jest nauką dostarczającą narzędzi do poznawania środowiska i opisu zjawisk, dotyczących różnych aspektów działalności człowieka. Funkcjonowanie w konkretnych sytuacjach życiowych, rozwiązywanie typowych i nietypowych problemów, którym trzeba stawić czoła w różnych etapach życia, staje się łatwiejsze dzięki umiejętnościom kształconym przez matematykę. Znaczenie matematyki dla indywidualnego rozwoju jest nie do przecenienia.

Podjęcie właściwych decyzji, organizacja własnych działań czy precyzyjne porozumiewanie się często są niemożliwe bez umiejętności matematycznych.

Nauczanie matematyki w szkole powinno być dostosowane do konkretnego etapu rozwojowego i możliwości intelektualnych uczniów. Istotne jest, aby uczniowie w klasach 4 - 6, tak jak w edukacji wczesnoszkolnej, koncentrowali się na odniesieniach do znanej sobie rzeczywistości, a stosowane pojęcia i metody wiązać z obiektami, występującymi w znanym środowisku. Ocenianie powinno być łagodne i z gotowością na poprawę ocen, aby zachęcać, a nie zniechęcać uczniów. Poszukiwanie odpowiedzi na stawiane pytania powinno pomóc im w organizowaniu własnej nauki i osiągnięciu nowych możliwości działania. Należy stawiać pytania i traktować ewentualne błędy jako kształcące, zachęcając do dyskusji i prezentacji własnego zdania lub wątpliwości – oczywiście w akceptowalny społecznie sposób. Często jest to okazja do dialogu, który sięga poza oficjalne ramy i skłania uczniów do dobrych relacji z nauczycielem i rówieśnikami.

Trzeba też pamiętać, że ewentualne diagnozowanie umiejętności uczniów proponowane przez podmioty zewnętrzne nie powinno być oceniane stopniem szkolnym. Wynik procentowy warto zapisać do e-dziennika do wiadomości rodziców, ale z wagą zero. Udział w diagnozie, zazwyczaj proponowanej przez wydawnictwa, należy uznać za dobrowolny i służący ocenie poziomu klasy na tle innych uczestników oraz skuteczności działań dydaktycznych i metodycznych, służąc planowaniu dalszej pracy nauczyciela. Ta sama zasada powinna dotyczyć próbnych egzaminów ósmoklasisty.

Pomocne w doskonaleniu kompetencji uczniów mogą być elementy oceniania kształtującego, na przykład wskazanie szczegółowych wymagań na kartkówce lub

sprawdzianie. Nauczyciel tak jak uczniowie powinien dbać o dobre wyniki w nauce. Podanie – ustnie lub na przygotowanych do wklejenia w zeszyte karteczkach – zagadnień, jakie trzeba użyć do poszczególnych zadań, stanowi znaczną pomoc w skutecznej powtórcie przed pracą pisemną. Warto unikać kartkówek bez zapowiedzi i nie mówić uczniom, że kartkówka lub sprawdzian jest „za karę”, zwłaszcza za złe zachowanie klasy. Należy starannie oddzielić oceny z przedmiotu od ocen zachowania uczniów i przestrzegać określonych w statucie szkoły terminów; dotyczy to między innymi czasu na oddanie sprawdzonych prac.

Klasy 7-8 szkoły podstawowej to w przypadku matematyki czas na wprowadzenie takich pojęć i własności, które pozwolą na doskonalenie myślenia abstrakcyjnego, a w konsekwencji na naukę przeprowadzania rozumowań i poprawnego wnioskowania w sytuacjach nowych lub dotyczących zagadnień złożonych i nietypowych. Ten okres stwarza okazję do zgłaszania się na konkursy międzyszkolne, wojewódzkie, ogólnopolskie lub międzynarodowe.

W szkole podstawowej należy unikać oceniania za ścisłość języka matematycznego. Warto dbać o precyzję wypowiedzi, ale unikać uznawania ucznia za nieuzdolnionego matematycznie, gdy nie potrafi wyrazić poprawnego rozwiązania w sposób odpowiednio formalny, zgodnie z oczekiwaniami nauczyciela. Istotne są samodzielność pracy i czytelne, jasne zapisy. Przywiązanie do dbałości o precyzję w pisaniu, na przykład cyfr oraz o estetykę w prowadzeniu zeszytu mogą pomóc uczniowi w porządkowaniu działań, co sprzyja edukacji matematycznej. Nie oznacza to jednak, że nauczyciel matematyki ma prawo stawiać oceny za prowadzenie zeszytu lub błędy nie związane z nauką przedmiotu (na przykład ortograficzne). Należy doceniać samodzielność uczniów i pozwalać na różne sposoby rozwiązań. Możliwość przedstawienia swojego pomysłu jest dla ucznia okazją do autoprezentacji, daje poczucie satysfakcji oraz zachęca do twórczej pracy.

Istotnym i wymagającym starannego przemyślenia zagadnieniem dotyczącym oceniania na matematyce jest zadawanie i sprawdzanie prac domowych. Zbyt duża liczba zadań do rozwiązania jest dużym obciążeniem dla ucznia, który często ma też do odrobienia prace z innych przedmiotów. Warto postawić tu na jakość i zastanowić się nad celem, w jakim zadaje się samodzielną pracę do domu. Powinna też ona, tak jak sprawdzian, zostać potem omówiona na lekcji, ze szczególnym uwzględnieniem najczęściej występujących błędów.

Należy dołożyć starań, aby obowiązujący w szkole i na lekcjach matematyki system oceniania był czytelny dla uczniów i rodziców, a zakres wymagań dostosowany do potrzeb

i możliwości uczniów. Nauczyciel musi znać i stosować zasady oceniania zawarte w prawie oświatowym oraz przestrzegać ustaleń statutowych przyjętych w szkole.

Barbara Sękalska – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie matematyki.

Ocenianie wewnętrzne w edukacji wczesnoszkolnej szkoły podstawowej

Ocenianie jest nieodłączną częścią edukacji w szkole - tak uważa większość ludzi. I jest to prawdą, gdyż jest ono elementem procesu kształcenia. Oceny szkolne są częścią praktyki edukacyjnej obowiązującej w szkole. Ocenianie jest złożonym zagadnieniem. Towarzyszy ono procesowi dydaktycznemu i wychowawczemu na wszystkich etapach edukacyjnych, również edukacji wczesnoszkolnej. Specyfika pierwszego etapu edukacji powoduje, że ocenianie dzieci młodszych jest trudne i wymagające. To do nas, nauczycieli należy wybór takiego sposobu oceniania, aby sprzyjał on uczeniu się i wpływał na rozwój dzieci.

Ze względu na specyfikę edukacji wczesnoszkolnej w Ustawie o systemie oświaty wyodrębniono pewne elementy charakterystyczne dla oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w klasach I-III. Szczegółnej uwadze poleca się zapis ustawy dotyczący oceniania bieżących osiągnięć ucznia, gdzie mamy jasno podane, że śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych a także zachowania są ocenami opisowymi. Natomiast oceny bieżące w klasach I-III szkoły podstawowej mogą być ocenami opisowymi, jeżeli statut szkoły tak przewiduje.¹²

Jak wskazuje ustawa ocena śródroczna i roczna ma przyjąć formę oceny opisowej. Taka ocena skierowana do ucznia jest jednocześnie wskazówką dla rodziców. Śródroczna ocena opisowa jest wynikiem półrocznej obserwacji rozwoju dziecka. Powinna zawierać zalecenia dla ucznia dotyczące zarówno postępów w edukacji jak i w rozwoju społeczno – emocjonalnym. Ocena końcowa w sposób całościowy informuje o osiągnięciach ucznia w danym roku edukacji w zakresie zachowania i osiągnięć edukacyjnych.

Powyższa ustawa daje nam wybór co do środków oceny bieżących osiągnięć ucznia w edukacji wczesnoszkolnej. Mogą to być oceny wyrażone opisowo lub stopniami, minkami, literami, bużkami itp. - czyli oceny sumujące. W zależności od ustaleń zawartych w statucie. Warto, zwłaszcza w edukacji wczesnoszkolnej, praktykować ocenę opisową również podczas oceniania bieżących osiągnięć edukacyjnych uczniów. Niesie to za sobą pozytywne skutki przede wszystkim dla rozwoju dzieci.

¹² Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty *Rozdział 3a. Ocenianie, klasyfikowanie i promowanie uczniów w szkołach publicznych Art. 44i.* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 ze zm.)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220002230/U/D20222230Lj.pdf> (03.11.2023)

Małe dzieci przekraczające próg szkoły są na ogół radosne, ciekawe tego co czeka za drzwiami i jednocześnie pełne lęku oraz obaw przed nowym. Oczekują od nauczyciela pomocy i wsparcia. Większość dzieci przychodzi do szkoły i chce się uczyć, zdobywać nowe wiadomości. Wynika to z ich naturalnej aktywności i potrzeby działania. Od nas, nauczycieli w dużej mierze zależy, czy ten początkowy zapał zostanie właściwie wykorzystany i będzie służył rozwojowi dzieci od pierwszych dni pobytu w szkole. Gdy na samym początku ich przygody z nauczaniem pokażemy, że szkoła i zdobywanie wiedzy jest czymś miłym i przyjemnym, czymś na co sami mają wpływ, to będziemy świadkami stałego doskonalenia młodego człowieka. Stawianie ocen od "pierwszego dnia" w szkole nie wróży dzieciom niczego dobrego. Sama ocena wyrażona dowolnym symbolem będzie sugerowała dziecku, że musi się uczyć po to, aby mieć oceny jak najlepsze, żeby dorównać innym, albo utrzymać osiągnięty już poziom. A to nie o to nam chodzi - chodzi nam o rozbudzenie w dzieciach chęci zdobywania wiedzy dla siebie i zdobywania jej stopniowo. W tym pomoże umiejętne ocenianie małych dzieci.

Jedną z form oceny szkolnej jest ocenianie opisowe. Warto stosować je na co dzień, zaczynając od podkreślenia celów jakie chcemy osiągnąć. W ocenianiu istotne jest jasne określenie co i w jaki sposób będziemy oceniać - obie strony muszą mieć to jasno sprecyzowane, aby móc jak najlepiej wykonać swoje zadanie. Uczeń - przygotować się, nauczyciel - ocenić. Bez jasno określonych wymagań żadna ocena nie przyniesie założonych efektów. Ważne jest aby styl oceniania małych dzieci stymulował ich dalszy rozwój, rozbudzał aktywność poznawczą i twórczość, którą posiada każde dziecko.

Stosując bieżącą ocenę opisową należy eksponować osiągnięcia indywidualne dziecka. Aby móc kogoś ocenić obiektywnie, należy najpierw poznać potrzeby i możliwości uczniów. Takie poznanie umożliwi dokonanie diagnozy, która pozwoli zaplanować dalsze działania, również dotyczące oceniania.

Ocena szkolna powinna motywować do dalszej nauki, tak aby dzieci nie bały się być oceniane i jednocześnie czuły się w szkole bezpieczne. Samopoczucie dziecka w szkole determinowane jest osiągnięciami szkolnymi, a te najczęściej wyrażane są stopniami. To one według teoretyków są przyczyną zagrożeń, niepokojów, obaw, stresów i dziecięcych lęków. Musimy pamiętać, że od nauczyciela zależy jaki klimat panuje w klasie. Gdy od najmłodszych lat zapewnimy dzieciom warunki sprzyjające uczeniu się, ich poczucie bezpieczeństwa będzie większe, a atmosfera w klasie przyjazna i komfortowa dla dzieci oraz nauczyciela.

Oceniając pracę i postępy ucznia, należy skupiać się na tym co dobre, pozytywne, podkreślać osiągnięcia ucznia i drogę do uzyskania efektu jego działań. Nauczyciel powinien sprawdzić pracę dziecka, pochwalić je za włożony wysiłek, wykonaną pracę, koncentrować się bardziej na procesie nauczania, a nie na wyniku czy rezultacie pracy. To jest niezwykle istotne dla rozwoju dalszej motywacji i własnej oceny dziecka w młodszym wieku szkolnym. Jednocześnie zadaniem nauczyciela jest wskazanie dobrych i słabych stron pracy, co prowadzi do zaproponowania ewentualnych sposobów poprawy. Musimy pamiętać, że małe dzieci często nie potrafią same dostrzec swoich błędów, potrzebują nakierowania i konkretnego wskazania nieprawidłowości. Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie mu informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych. Takie działania mają pomóc uczniowi w uczeniu się poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć. Ocena powinna opierać się przede wszystkim na obserwacji ucznia i zawierać informację o wynikach sprawdzania określonych wiadomości i umiejętności.

W edukacji wczesnoszkolnej nauczyciel jest przewodnikiem, prowadzącym młodego człowieka przez ścieżki edukacji. Wskazuje drogę i kierunek, udziela rad, pokazuje co jest dobre, co wymaga poprawy. Ocena szkolna ma dla małego dziecka - ucznia rozpoczynającego spotkanie ze szkołą i ocenianiem, przede wszystkim wartość informacyjną. Powinna być odpowiedzią na pytania: co potrafię, co osiągnąłem, poznałem, opanowałem, na co mnie stać, co muszę udoskonalić lub poprawić i jak to zrobić. Ocena jest więc źródłem informacji zwrotnych. Dlatego idąc o krok dalej należy wspomnieć o ocenianiu kształtującym, mającym walory wspierające ucznia i dalszą drogę jego edukacji. Taka ocena ma postać rozbudowanej informacji z zawartym w niej komentarzem i informacją zwrotną, dotyczącą procesu uczenia się, posiadanych umiejętności oraz aktywności dziecka. Właśnie w edukacji wczesnoszkolnej podstawową formą oceny powinno być docenianie wysiłku dziecka za pomocą opisu określającego ewentualne trudności. Zamiast niewiele znaczącego dla dziecka znaku, jego pracę i rezultaty lepiej oceniać opisowymi komunikatami, które są w pewien sposób nośnikami informacji. Informacja zwrotna powinna docenić mocne strony pracy dziecka, być omówieniem tego, co wymaga dodatkowej pracy i przedstawieniem w jaki sposób można dokonać poprawek. A w rezultacie wskazać sposób dalszej pracy, aby osiągnąć zamierzone efekty. Poprawne stosowanie informacji zwrotnej wraz z wymienionymi elementami jest szczególnie ważne w ocenianiu na pierwszym etapie edukacyjnym, ze względu na wrażliwość dzieci oraz swoiste cechy rozwojowe w tym wieku. Taki nośnik

informacji powinien być zrozumiały i jasny dla dziecka. Musimy kierować do dziecka słowa proste i konkretne, tak aby odbiór postawionej oceny był jak najbardziej przystępny.

Ocenianie wspierające przede wszystkim przyczynia się do dalszego rozwoju małego dziecka, ale jednocześnie może stać się dla nauczyciela podłożem do budowania pozytywnych relacji z rodzicami. Oczywiście wymaga to wcześniejszego wyjaśnienia rodzicom sposobu oceniania, tak aby rozumieli dobre strony naszych działań. Rodzice poprzez informacje zwrotne otrzymują konkretne komunikaty co dziecko wie, potrafi, a co wymaga przypomnienia i utrwalenia. Jest w pewien sposób podsumowaniem zdobytych przez nie umiejętności, informacją czego jeszcze ma się nauczyć ze wskazaniem w jaki sposób tego dokonać. Dla małych dzieci sama ocena niższa od najwyższej nie mówi zbyt wiele, podobnie dla rodziców. Często jest tylko komunikatem, że coś poszło nie tak i uczeń nie jest najlepszy. Rodzice nie wiedzą, co sprawiło trudność, co prowadzi do nieporozumień. Co innego, gdy uczniowie i rodzice posiadają konkretne informacje. Ocenianie opisowe z zawartą informacją zwrotną na temat pracy ich dziecka może wpływać korzystnie nie tylko na relacje rodzic - nauczyciel, ale również rodzic - dziecko.

Dla dzieci w młodszym wieku szkolnym dużą wartość mają również ozdobniki, np. w formie uśmiechu, kwiatuszka czy nawet kolorowej naklejki. Taki element obok oceny jest dla dziecka miłym i radosnym akcentem. Sprawia, że na twarzy dziecka już pojawia się uśmiech na sam widok kolorowego znaczka. Dalsza część oceny nauczyciela już będzie odebrana przez dziecko w zupełnie inny, bardziej pozytywny sposób. Musimy pamiętać, że dla dzieci w młodszym wieku szkolnym częste stosowanie komunikatów pozytywnych wpływa na ich działanie i motywuje do pracy. Zarówno informacje wyrażone pisemnie, jak i te niewerbalne oddziałują na dziecko. Duży wpływ na uczniów w młodszym wieku szkolnym mają słowa nauczyciela oraz formułowane przez niego oceny w postaci opinii lub komentarzy. To, jak ta ocena będzie skonstruowana, będzie wpływało na odbiór dziecka. Gdy nauczyciel będzie zauważał potencjał w dziecku, da mu „zaistnieć” w klasie, przez właściwe ocenianie, to będzie budowało w nim wysoką samoocenę. Dziecko, które będzie się dobrze czuło na lekcjach, będzie docenianie, zacznie pracować na jeszcze większych obrotach, a nasza praca przyniesie oczekiwane efekty.

Pamiętajmy, że to od nas nauczycieli zależy jaki system oceniania będzie realizowany w klasie. To my mamy wpływ na całościowy proces jakim jest rozwój dzieci w młodszym wieku szkolnym, w który zaangażowanie są dzieci i ich rodzice. Ocenianie jest częścią funkcjonowania człowieka w świecie. Gdy nauczyciel od najmłodszych lat zbuduje w klasie

dobre relacje, pokaże, że oceniania nie należy się bać, to uczniowie będą przyjmować oceny jako wartościowe dla nich informacje. Cytując słowa autorki publikacji „Ocenianie w klasach I-III” chcę jeszcze raz zwrócić uwagę jak wiele od nas zależy: *Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej mają szansę wykreować ocenianie jako proces korzystny, wspierający rozwój wiedzy i umiejętności dziecka, dający informacje o postępie i efektach działania ucznia, motywujący do wyznaczania i osiągnięcia kolejnych celów edukacyjnych, a także eksperymentowania i podejmowania ryzyka.*¹³

W większości statutów szkolnych znajdujemy zapisy dotyczące stosowania ocen cyfrowych w bieżącym nauczaniu w edukacji wczesnoszkolnej. Jednak ufam, że świadomość pedagogiczna pozwoli nam, nauczycielom wyjść ze strefy komfortu, tego co dla nas znane i całkowicie odrzucić ocenianie sumujące na rzecz oceniania kształtującego.

Marcelina Czech – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie edukacji wczesnoszkolnej

---

¹³ Choroszczyńska M., Dotka M., Konopka I., Zwierzyńska E.: *Ocenianie w klasach 1-3*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s. 37

„Bądź twórczym: powołuj do istnienia zarówno w świecie materialnym, jak i duchowym takie rzeczy, takie dzieła, na jakie sama natura nie mogłaby się zdobyć.”

Bolesław Prus

Ocenianie wewnętrzne z plastyki w klasach 4-7 szkoły podstawowej

Każdy z nas zachwyca się cudami barw. Śpiewamy piosenki o kolorach, o nich piszemy wiersze. Spotykamy się z nimi codziennie. Wrażenia barwne, których dostarcza przyroda, przynoszą radość i ukojenie. Rozmaitość zieleni, białawe muszelki na szarawym piasku, czerwony mak w żółtym zbożu, znalezione przypadkiem niebieskie piórko – niejednokrotnie budzą zachwyt.

Jakże byłoby smutno i ubogo, gdyby świat nasz był bezbarwny? Jakże każde dzieciństwo byłoby monotonne bez kredek, farb, pędzla?

Zatem zastanówmy się przez chwilę nad dzieckiem, które maluje. Nad dzieckiem, które spontanicznie reaguje na kolor i czerpie z tych kontaktów głębokie przeżycia. „Kiedy otwieram moje okno, jest zielone. A kiedy je zamykam, staje się niebieskie, jak jaskółka z niebios” – wypowiada się siedmiolatek.

Liczne badania wskazują, że malowanie, zabawa kolorem, pozytywnie oddziałuje na psychikę i zdrowie, a co najcenniejsze, może rozjaśnić zasmucone twarze uśmiechem. Wszak bywa – jak mawiał John Ruskin – jest przeznaczona, by nieść nieustanną pociechę i radość sercu ludzkiemu.

Niestety wyobrażenia, naturalne wyczucie koloru, bywają często gaszone i hamowane przez dorosłych. Często podkreśla się treści literackie, staranność i estetykę wykonania dziecięcych obrazów, pomijając jednocześnie ich wartości malarskie i sam proces tworzenia. Pokazuje się małym artystom i stawia za wzór dzieła wielkich mistrzów, tylko po to, aby zbyt wysokimi wymaganiami ograniczyć inwencję i twórczą śmiałość.

Zręczne rysowanie czy kopiowanie wzorów to uschłe założenia edukacji plastycznej lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Okazuje się i słusznie, że o wiele ważniejsze jest ukazanie źródła wzruszeń w naturze i otoczeniu – rozwijanie uczuć i wzruszeń.

Małe dziecko potrafi okazywać radość obcowania z barwnym światem. Często wyraża swój zachwyt słowem i gestem. Lubi kolory intensywne, zdecydowane. Szuka ich w najbliższym otoczeniu, w przyrodzie oraz w pudełku z kredkami. Z lubością nazywa różne czerwienie:

poziomkowa, wiśniowa, malinowa, marchewkowa, buraczkowa .., starsze zna już pąsowy, karmazynowy, purpurowy..., stopniowo odkrywa różne wyszukane kolory, subtelne harmonie zieleni i szarości, śnieżne biele. Zaczyna rozumieć, że mała plamka czerwieni gra inaczej w otoczeniu zieleni niż jej duża plama.

Jak zachować te emocje, zdolność dostrzegania i odczuwania kolorów? Jak rozwijać umiejętności ich rozróżniania, poznawania? Jak pogłębiać i poszerzać wiedzę o barwach? W jaki sposób uczyć obserwować świat? Na co zwracać uwagę? To trudne pytania. A może wystarczy wznieść się do poziomu dziecka?

Dziecko maluje pod wpływem impulsu, szybko i łatwo podejmuje decyzje. Farba przestaje być tylko farbą – działa na zmysły, na wyobraźnię. Powstają kompozycje pełne wyrazu i śmiałych zestawień, lekkie i pełne świeżości. Ujawniają się temperamenty, indywidualne i odrębne poczucie koloru. Dziecko bawi nas i oczarowuje malarską szczerością. Prowadzi swoje barwne melodie, bo „dziecko maluje tak, jak ptak śpiewa”- twierdzi Pablo Picasso.

Nauczyciel, wychowawca, rodzic winien słyszeć ten kolorowy śpiew. Winien być czujny na potrzeby dziecka, przychodzić z pomocą, której przeciążono oczekuje. A może razem z nim poszukiwać, eksperymentować? Nawet nauczyciel ma prawo nie wiedzieć wszystkiego, a wspólne zaangażowanie stworzy miłą atmosferę, sprzyjającą twórczej pracy. Należy zadbać o atmosferę, która pozwoli na odkrywcze, indywidualne myślenie – atmosferę, w której dzieci będą chciały się wypowiedzieć. Wówczas to stopniowo, w sposób naturalny, dziecko samodzielnie przekraczać będzie typowe stadia rozwoju plastycznego. Przykładowy nauczyciel pamięta o tym, że rozwój ten przebiega niejednolicie, a w klasie ma przecież do czynienia z różnymi osobowościami. Musi pamiętać o tym, że najcenniejszą sprawą jest samodzielne zdobywanie doświadczeń i wysnuwanie wniosków. Sam zaś posiadana wiedzę uzupełnia, porządkuje, dzieli się swoimi spostrzeżeniami. Nie narzuca rygorystycznie swych metod postępowania.

Jakże to bardzo trudne. W szkole ciągle przecież grozi rutyna, powtarzanie wypróbowanych schematów. Tak łatwo nauczać w złym tego słowa znaczeniu, albo uczyć tak aby tylko nie zaszkodzić.

Postarajmy się w każdym dziecku usłyszeć jego barwną melodię. Niech gra.

Zważając jednak na to, że szkoła jest instytucją, której funkcjonowanie wynika z uwarunkowań prawnych, w tym plastycznym dziele edukacyjno- wychowawczym, nie

możemy jednak zapomnieć o jasnych kryteriach pracy na lekcji plastyki, w tym zasad oceniania.

PROPOZYCJA ZASAD OCENIANIA Z PLASTYKI KLASY IV – VII

1. Przedmiotowe zasady oceniania z plastyki opracowano na podstawie Wewnętrznych Zasad Oceniania zawartych w Statucie Szkoły.
2. Ocenianie przedmiotowe osiągnięć ucznia z plastyki polega na rozpoznawaniu przez nauczyciela poziomu postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności z plastyki, wynikających z podstawy programowej i realizowanego programu do nauczania plastyki.
3. Podstawę oceniania stanowią będą:
  - stopień przyswajania wiadomości w obrębie ogólnej wiedzy o sztuce w zakresie wyznaczonym przez podstawę programową z plastyki oraz realizowany program do nauczania przedmiotu,
  - opinia nauczyciela o zainteresowaniu ucznia przedmiotem, które może znajdować wyraz w dodatkowych pracach plastycznych, literaturze dotyczącej realizowanych na przedmiocie zagadnieniach, poszukiwania wiadomości o zabytkach miejscowych, kolekcjonowaniu reprodukcji dzieł sztuki itp.,
  - aktywność ucznia na zajęciach w trakcie interpretacji poznawanych dzieł,
  - w obrębie działalności artystycznej (ćwiczenia i twórczość swobodna) tylko te czynniki jak ambicja sprostania zadaniu, staranność wykonania pracy.
4. Podczas oceniania na lekcjach plastyki bierze się pod uwagę:
  - 4.1. Postawę, motywację ucznia do pracy, przygotowanie do zajęć. Chęć do pracy, obowiązkowość powinna być doceniana jako istotny i podstawowy czynnik umożliwiający twórczość, poznawanie dzieł, udział w wystawach.
  - 4.2. Zróżnicowanie możliwości, zdolności plastyczne wpływające na ogólny efekt prac plastycznych; uczniowie mniej utalentowani, a starający się o estetykę wykonania swoich prac plastycznych mogą również otrzymywać za nie wysokie oceny.
  - 4.2. Osobowość ucznia, odwaga wypowiedzi artystycznej, cechy temperamentu wpływające na sposób realizacji i formę wykonania zadań plastycznych. Na ocenę sposobu wykonania prac plastycznych, zastosowania określonych środków wyrazu

artystycznego, sposób formułowania wypowiedzi nie mogą wpływać czynniki związane np. z nieśmiałością, deficytami itp.

4.3. Ograniczenia zdrowotne utrudniające wykonanie niektórych zadań (np. alergia na materiały plastyczne, ograniczenia uwzględnione w orzeczeniach i opiniach wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne bądź inne instytucje). Ograniczenia zdrowotne wymagają od nauczyciela opracowania i oceniania odpowiednich, indywidualnie dobranych zadań, uwzględniających rzeczywiste możliwości ucznia (np. dobór odpowiedniej techniki plastycznej, wykonanie zadania możliwego do zrealizowania w krótszym lub dłuższym czasie).

5. Zakres wymagań programowych z przedmiotu plastyka nauczyciel przedstawia uczniom na początku roku szkolnego.
6. Ocenianie poziomu wiedzy i umiejętności uczniów dokonywane będzie przez nauczyciela systematycznie, z zastosowaniem różnych form: sprawdzanie ćwiczeń praktycznych, wypowiedzi ustnych, prac domowych, wypowiedzi pisemnych.
7. Ocenianiu podlegać również będą samodzielnie przygotowane przez ucznia prace pisemne, prezentacje medialne, ustne wypowiedzi, prezentacje plastyczne, dotyczące zagadnień wykraczających poza zakres wymagań programowych.
8. Oceny bieżące, klasyfikacyjne śródroczne i roczne będą wystawiane zgodnie z Wewnątrzszkolnymi Zasadami Oceniania.
9. Przy zapisywaniu ocen bieżących dopuszcza się stosowanie plusów i minusów. Oceny klasyfikacyjne semestralne i roczne wyrażone będą pełnym stopniem przyjętej skali.
10. Nauczyciel w ciągu jednego semestru wystawi uczniowi co najmniej trzy oceny bieżące.
11. Wszystkie oceny wystawione przez nauczyciela są jawne dla ucznia i jego rodziców. Na prośbę ucznia lub jego rodziców, bądź prawnych opiekunów, nauczyciel jest zobowiązany do uzasadnienia wystawionej oceny.
12. W przypadku działań artystycznych, własnej twórczej pracy, uczeń oceniany jest przede wszystkim z pracy na lekcji.
13. Uczeń zobowiązany jest oddać pracę w terminie jednego tygodnia od zakończenia działań na lekcji.
14. W uzasadnionych przypadkach nauczyciel może zezwolić na dokończenie pracy w domu.
15. Prace ucznia są przechowywane na terenie szkoły, stanowiąc dokument jego pracy na zajęciach.
16. Uczeń ma prawo zgłosić nieprzygotowanie do zajęć dwa razy w czasie półroczna.

17. Uczeń ma prawo zgłosić brak zeszytu przedmiotowego dwa razy w czasie półrocza.
18. Uczeń jest zobowiązany uzupełnić braki w zeszycie przedmiotowym w przypadku nieobecności usprawiedliwionej w ciągu dwóch tygodni, z innych przyczyn w ciągu tygodnia.
19. Nauczyciel samodzielnie ustala klasyfikacyjną ocenę śródroczną lub roczną, biorąc pod uwagę bieżące oceny ucznia, indywidualne predyspozycje ucznia, systematyczność uczęszczania na zajęcia, zaangażowanie i aktywność na lekcjach, udział w konkursach, prezentacjach plastycznych itp.
20. Uczeń, który na koniec półrocza lub koniec roku szkolnego uzyskał bardzo dobrą ocenę wynikającą z ocen bieżących, może otrzymać końcową ocenę celującą pod warunkiem, że wykaze się dodatkowymi osiągnięciami, np. sukcesem w konkursie plastycznym o zasięgu co najmniej międzyszkolnym.
21. O przewidywanej dla ucznia śródrocznej lub rocznej ocenie, nauczyciel informuje ucznia, wychowawcę na 10 dni przed klasyfikacyjnym posiedzeniem rady pedagogicznej. W przypadku oceny niedostatecznej w formie pisemnej na miesiąc przed klasyfikacyjnym posiedzeniem rady pedagogicznej.
22. Ustalona przez nauczyciela niedostateczna ocena klasyfikacyjna może być zmieniona w wyniku egzaminu poprawkowego, który winien mieć przede wszystkim formę ćwiczeń praktycznych.
23. Oceny otrzymane przez ucznia nie mają wpływu na jego ocenę zachowania i jednocześnie ocena zachowania nie ma wpływu na ocenianie postępów ucznia z przedmiotu.

KRYTERIA OCEN Z PRZEDMIOTU PLASTYKA

Ocena niedostateczna

Poziom opanowanych treści, zakres aktywności twórczej nie umożliwia podjęcia nauki, przyswojenia kolejnych treści, nabycia umiejętności potrzebnych na następnym etapie edukacyjnym.

Ocena dopuszczająca

Przyswojenie koniecznych treści dotyczących plastyki, nabycie umiejętności umożliwiających realizację zadań życia codziennego dotyczących posługiwania się językiem plastyki w zakresie elementarnym, odnoszącym się do codziennych sytuacji życiowych,

wykonywanie schematycznych, znacznie uproszczonych prac plastycznych, brak kształtowania estetyki otoczenia, skąpe wypowiedzi o plastyce, bierne uczestnictwo w kulturze.

Ocena dostateczna

Przyswojenie podstawowych treści umożliwiających realizowanie bardzo prostych, schematycznych, stereotypowych kompozycji plastycznych, uproszczone wypowiedzi o funkcjach sztuki, dziedzinach plastyki, elementach struktury dzieł, środkach artystycznego wyrazu, stylach w sztuce, świadomość potrzeby estetyki otoczenia, bierny stosunek do kształtowania estetyki otoczenia, mało aktywne uczestnictwo w kulturze.

Ocena dobra

Przyswojenie treści i umiejętności umożliwiających tworzenie złożonych praktycznych i teoretycznych ćwiczeń plastycznych, duża aktywność twórcza, interpretowanie niektórych wskazanych treści zawartych w dziełach, wiedza o funkcjach sztuki, dziedzinach plastyki, elementach struktury dzieła, środkach wyrazu artystycznego, stylach w sztuce, przenoszenie wiedzy o plastyce na inne dziedziny życia, m. in. kształtowanie estetyki otoczenia, aktywne uczestnictwo w kulturze.

Ocena bardzo dobra

Pełna realizacja wymagań programowych. Bardzo dobre przyswojenie treści teoretycznych i umiejętności praktycznych, świadome łączenie ich w wykonywanych różnorodnych, oryginalnych kompozycjach plastycznych, bardzo duża aktywność twórcza, dobre posługiwanie się środkami wyrazu artystycznego w wykonywanych pracach, interpretowanie treści dzieł, wiedza o funkcjach sztuki, dziedzinach plastyki, elementach struktury dzieł, środkach artystycznego wyrazu, stylach w sztuce, znajdowanie licznych powiązań między plastyką a innymi dziedzinami życia, aktywne wpływanie na estetykę otoczenia, rozszerzanie wiedzy i umiejętności poprzez korzystanie z różnych źródeł informacji, mediów, bardzo aktywne uczestnictwo w kulturze.

Ocena celująca

Pełna jak również wykraczająca wiedza i umiejętności plastyczne wynikające z realizacji podstawy programowe, postawa twórcza, poszukująca, samodzielna, oryginalna twórczość

plastyczna w której wykorzystywana jest wiedza o plastyce, świadome posługiwanie się środkami wyrazu artystycznego w podejmowanych pracach, udział w wybranych konkursach i przeglądach plastycznych, wnikliwe interpretowanie różnorodnych treści zawartych w dziełach sztuki, wnikliwa wiedza o funkcjach sztuki, dziedzinach plastyki, elementach struktury dzieł, środkach wyrazu artystycznego, stylach w sztuce. Zauważanie różnorodnych powiązań plastyki z innymi dziedzinami życia, kształtowanie estetyki otoczenia w różnorodnych formach, rozszerzanie wiedzy poprzez korzystanie z różnych źródeł informacji, mediów, bardzo aktywne uczestnictwo w kulturze.

Mirosław Piątkowski nauczyciel – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie plastyki

Ocenianie na informatyce

Ocenianie jest częścią składową pracy dydaktyczno-wychowawczej każdego nauczyciela. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia z informatyki, podobnie jak w przypadku innych przedmiotów, polega na rozpoznawaniu przez nauczyciela postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności. Jest procesem oraz systemem, który ma wspomagać pracę nauczycieli i rodziców nad prawidłowym rozwojem oraz odpowiedzialnym wchodzeniem w życie młodego pokolenia. Ocenianie pełni dwie funkcje: klasyfikacyjną (ocena jest wyrażona za pomocą umownego symbolu i służy zróżnicowaniu oraz uporządkowaniu uczniów zgodnie z pewną skalą) oraz diagnostyczną (wspieranie szkolnej kariery ucznia, monitorowanie jego postępów i określanie indywidualnych potrzeb). Nauczyciel informatyki powinien analizować i oceniać poziom wiedzy i umiejętności ucznia w stosunku do wymagań zawartych w podstawie programowej oraz realizowanego w szkole programu nauczania. Do jego zadań należy:

- a) informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych oraz o postępach w tym zakresie;
- b) pomaganie uczniowi w samodzielnym planowaniu jego rozwoju, motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce;
- c) informowanie rodziców lub opiekunów prawnych o postępach, trudnościach w nauce oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia.

Ważnym zadaniem nauczyciela związanym z analizowaniem i ocenianiem poziomu wiedzy ucznia jest równoczesne doskonalenie organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Uczeń ma prawo do sprawiedliwej, jawnej i umotywowanej oceny. W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów nauczania nauczyciel musi ustalić kryteria oceniania czyli co będzie oceniał, na co będzie zwracał uwagę. Jasne i konkretnie sformułowane kryteria oceniania muszą być podawane uczniom. Uczeń musi wiedzieć, czego będzie się od niego wymagało podczas odpowiedzi, sprawdzianów, wykonywania ćwiczeń praktycznych na komputerze, projektów czy prac domowych. Powinien otrzymywać konkretne wskazówki, czego ma się nauczyć, na czym skupić swoją uwagę.

Ocenianie na lekcji informatyki ma pomóc uczniowi:

- a) poznać własne możliwości – oceniany uczeń dowiaduje się, jaki posiada zakres wiedzy z danej dziedziny i co jeszcze musi zrobić, aby podnieść swój poziom wiedzy;
- b) rozwijać się psychofizycznie, wdrażać się do samooceny – ocena ma wpływ na kształtowanie obrazu samego siebie w stosunku do innych osób w klasie, oddziałuje na postrzeganie swoich umiejętności i stopnia opanowania wiedzy;
- c) budować motywację – wystawienie i merytoryczne skomentowanie oceny przyczynia się do wzbudzania nadziei, że może być lepiej, co z kolei może zwiększyć zaangażowanie i motywację ucznia do dalszej nauki;
- d) kształtować zainteresowania – pochwały i konstruktywne uwagi mogą mieć decydujący wpływ na rozwój pasji i zainteresowań.

Ocenianie na informatyce obejmuje:

- a) formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych oraz informowanie o nich uczniów i rodziców;
- b) formułowanie trybu oceniania;
- c) ocenianie bieżące, śródroczne, końcowe i klasyfikowanie według skali i formie przyjętej w szkole jak również warunki poprawiania ocen oraz przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych.

Podczas lekcji informatyki ocenie mogą podlegać:

- a) prace klasowe - sprawdziany obejmujące wiadomości teoretyczne i ćwiczenia praktyczne z określonego materiału;
- b) testy sprawdzające wiedzę z działu programowego (również testy on-line),
- c) kartkówki z 2-3 ostatnich tematów;
- d) odpowiedź ustna;
- e) samodzielna praca ucznia na lekcji np. wykonanie ćwiczenia praktycznego z wykorzystaniem komputera;
- f) aktywność i zaangażowanie na zajęciach;
- g) wykonanie pracy długoterminowej na zadany temat (prezentacja multimedialna, referat);
- h) praca w grupie np. przy wykonaniu grupowych projektów długoterminowych;
- i) prace domowe;
- j) udział w konkursach, olimpiadach przedmiotowych;
- k) przygotowanie do zajęć;

- l) zadania dodatkowe, prace nieobowiązkowe, nadprogramowe – uzgodnione z nauczycielem.

Oceniając uczniów na informatyce należy brać pod uwagę: zaangażowanie ucznia, wkład pracy oraz staranność jej wykonania, zgodność z tematem i zagadnieniem, poprawność merytoryczną odpowiedzi, stan wiedzy ucznia, język, którym się posługuje oraz możliwości ucznia. Liczba punktów na poszczególne oceny oraz zasady i formy poprawiania osiągnięć uczniów muszą być zgodne z ogólnymi zasadami przyjętymi w szkole, zapisanymi w statucie szkoły. **Należy zwrócić uwagę na wyróżnione 12.07.2023 r. przez Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka¹⁴ nieprawidłowe działania szkoły zapisane w statucie, które naruszają prawo w zakresie oceniania uczniów:**

- a) oczekiwanie wiedzy wychodzącej poza podstawę programową na ocenę celującą,
- b) warunkowanie oceny celującej udziałem w konkursach czy olimpiadach,
- c) określanie oceny rocznej tylko na podstawie średniej ocen,
- d) wstawianie jedynek za brak pomocy szkolnych lub nieprzygotowanie do zajęć,
- e) wstawianie ocen za próbne egzaminy,
- f) ograniczanie możliwości poprawiania oceny,
- g) ustalanie dużej liczby sprawdzianów w tygodniu,
- h) wymaganie wiedzy ze zbyt obszernego materiału.

Oceny cząstkowe uzyskane z prac klasowych, sprawdzianów, testów, odpowiedzi ustnych, prac domowych czy prac dodatkowych nie są równoważne. Oceniając uczniów szkoły często wprowadzają wagę ocen. Ta opcja możliwa jest również podczas korzystania z e-dziennika. Nauczyciel i uczeń na bieżąco mogą obserwować średnią ważoną ocen, która ma wpływ na ocenę śródroczną i roczną. Warto przypomnieć, że uczeń, który otrzymał tytuł laureata konkursu przedmiotowego o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim lub tytuł laureata lub finalisty ogólnopolskiej olimpiady przedmiotowej otrzymuje z informatyki najwyższą pozytywną roczną ocenę klasyfikacyjną. W przypadku stosowania ocen z odpowiednią wagą można przyjąć następujące ustalenia: waga oceny za pracę klasową to 3, waga oceny za sprawdzian, kartkówkę, projekt, pracę dodatkową lub odpowiedź to 2, waga oceny za pracę na lekcji lub pracę domową to 1. Przy stosowaniu wagi ocen należy bardzo dokładnie przemyśleć przeliczanie wyniku procentowego na ocenę, tak by uczniowie mogli otrzymać oceny zgodnie z obowiązującą skalą ocen; **nie można pomijać oceny celującej.**

¹⁴ W obronie praw uczniów – Marcin Wiącek do kuratorów oświaty, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-uczniowie-prawa-szkoly-statuty-kuratorowie-wideo> (12.07.2023 r.).

Oceny z pisemnych prac kontrolnych są jawne dla ucznia i jego rodziców lub prawnych opiekunów. Uczeń otrzymuje pracę do wglądu podczas lekcji podsumowującej, a rodzic lub opiekun prawny w czasie wywiadówek lub innych spotkań z nauczycielami, jeśli zwróci się do nauczyciela przedmiotu. Prace pisemne przechowywane są przez nauczyciela przez cały rok szkolny. Uczeń ma prawo poprawić ocenę lub zgłosić nieprzygotowanie do lekcji zgodnie z zasadami przyjętymi w szkole. Ważne jest jasne określenie kiedy i jak uczeń może poprawić ocenę.

Rozpoczynając lub kończąc pewien etap nauczania nauczyciel informatyki powinien wykorzystywać ocenianie diagnostyczne. Przeprowadza diagnozę wstępną, a po pewnym czasie test diagnostyczny badający poziom wiedzy i umiejętności ucznia. Jest to szczególnie ważne, z punktu widzenia nauczyciela – musi przecież odpowiedzialnie (z wykorzystaniem odpowiednich metod i form pracy) pokierować uczniami, by uzyskiwali jak najlepsze wyniki w nauce. Nauczyciel przedmiotu może wpisać do dziennika ocenę z testu diagnozującego wiedzę i umiejętności ucznia z wagą zero w przypadku jeżeli diagnoza dotyczy jednego przedmiotu i sprawdza wiedzę po określonym etapie kształcenia. Jest ona wówczas rodzajem informacji zwrotnej dostępnej dla rodziców na e-dzienniku.

W ocenianiu na lekcjach informatyki można wykorzystać ocenianie kształtujące lub jego elementy. Ocenianie kształtujące ma na celu pomóc uczniowi zdobyć umiejętność prawidłowego uczenia się, umiejętności niezbędnej na każdym etapie edukacyjnym. Daje ono uczniowi rzetelną informację na temat tego, co zrobił dobrze, a co powinien poprawić i w jakim kierunku może się dalej rozwijać. Stosowaną w ocenianiu kształtującym informację zwrotną możemy wykorzystywać do przekazania uczniowi wszelkich uwag, sugestii i zaleceń przy omawianiu otrzymywanych przez ucznia ocen, szczególnie dotyczących prac klasowych, sprawdzianów i kartkówek. Odpowiedni komentarz do oceny, zachęcający ucznia do pracy w danym kierunku, może mieć decydujący wpływ na rozwój jego zainteresowań i stan wiedzy. Z ideą oceniania kształtującego związana jest samoocena ucznia. Nauczyciel wykorzystując odpowiednie pytania może pomóc uczniowi dowiedzieć się co już umie, czego jeszcze nie opanował, czego musi się nauczyć. Dzięki samoocenie uczniowie stają się odpowiedzialni za swoją naukę oraz zaangażowani w proces uczenia się, rozumieją, czego się uczą i po co. Wzrasta w nich motywacja do nauki, poczucie własnej wartości i pewność siebie; chętniej zadają pytania i łatwiej się przyznają, że czegoś nie rozumieją.

Przy ocenianiu uczniów w różnych obszarach aktywności nauczyciel każdorazowo bierze pod uwagę opinie lub orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej o dysfunkcjach

i dostosowuje wymagania edukacyjne, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia. Obszary dostosowania obejmują:

- a) warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne,
- b) zewnętrzną organizację nauczania (np. posadzenie ucznia słabo słyszącego w pierwszej ławce),
- c) warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania).

W ocenianiu uczniów z dysfunkcjami mogą zostać uwzględnione zalecenia poradni, takie jak:

- d) wydłużenie czasu wykonywania ćwiczeń praktycznych,
- e) możliwość rozbicia ćwiczeń złożonych na prostsze i ocenienie ich wykonania etapami,
- f) konieczność odczytania poleceń przekazywanych innym uczniom w formie pisemnej,
- g) branie pod uwagę poprawności merytorycznej wykonanego ćwiczenia, a nie jego walorów estetycznych,
- h) podczas odpowiedzi ustnych zastąpienie pytań złożonych większą ilością prostych,
- i) obniżenie wymagań dotyczących estetyki zeszytu przedmiotowego,
- j) możliwość udzielenia pomocy w przygotowaniu pracy dodatkowej.

Ważna jest indywidualizacja pracy z uczniami. Tym, którzy dobrze radzą sobie z komputerem proponujemy zadania o podwyższonym stopniu trudności. Słabo radzącym sobie z komputerem proponujemy zadania o niższym stopniu trudności, by ich rozwiązanie pozwoliło odnieść uczniom sukces.

Specyfika oceniania na zajęciach edukacji informatycznej w klasach I-III szkoły podstawowej

Zdobywanie wiedzy informatycznej przez uczniów na I etapie edukacyjnym powinno odbywać się w sposób jak najbardziej dostosowany do możliwości najmłodszych dzieci. Wskazane jest stosowanie odpowiednich aplikacji komputerowych oraz gier i zabaw o charakterze edukacyjnym, w ramach których kształtowane są podstawowe umiejętności komputerowe. Ważne jest, aby rozpoznać jakie umiejętności w posługiwaniu się komputerem posiadają dzieci zaczynające naukę w klasie pierwszej. Część uczniów może mieć już spore umiejętności, a dla pozostałych - lekcje edukacji informatycznej mogą być jedną z pierwszych okazji do pracy z komputerem. Zatem w ocenie ucznia trzeba uwzględnić, jakie postępy

poczynił uczeń w określonym czasie, biorąc pod uwagę jego umiejętności początkowe. Ważny jest również wkład pracy włożony przez dziecko w wykonanie danego zadania. Na zajęciach edukacji informatycznej mają zastosowanie przede wszystkim: metoda pokazu i metoda ćwiczeń praktycznych. Nauczyciel najpierw sam prezentuje na komputerze jak daną czynność wykonać, uczniowie to obserwują a później sami wykonują. Uczniowie podczas zajęć z komputerem chętnie wykonują ćwiczenia praktyczne. Nauczyciel powinien je sprawdzić, omówić i ocenić. Ocenę może przedstawić w formie: cyfrowej (korzystając ze skali ocen), słownej (np. wspaniale, bardzo dobrze) pisemnej (np. wzorowo wykonałeś ćwiczenie na komputerze) lub z wykorzystaniem pieczętek lub naklejek. Oprócz ćwiczeń praktycznych ocenie mogą podlegać np. wypowiedzi ustne, sprawdziany i praca na zajęciach. Podczas każdego zajęcia powinna być choćby krótka, motywująca ustna ocena ucznia typu: wspaniale, bardzo dobrze, dobrze, widać, że się starasz. Jeśli uczeń niepoprawnie wykonał dane zadanie, wyjaśniamy na czym polegał błąd i udzielamy niezbędnych wskazówek starając się zmotywować ucznia do dalszej pracy. W edukacji wczesnoszkolnej na koniec półroczna i roku szkolnego formułuje się ocenę opisową. Ocena opisowa powinna przedstawiać informacje na temat umiejętności, wiadomości i aktywności dziecka w odniesieniu do treści zawartych w podstawie programowej i realizowanych w programie nauczania. Powinna informować o osiągnięciach uczniów w sposób zwięzły, tak aby mogła znaleźć się na arkuszu szkolnym i świadectwie; podkreślać mocne strony ucznia i motywować go do dalszej pracy; kojarzyć się z konkretnymi czynnościami, umiejętnościami lub osiągnięciami, wskazując kierunek dalszego działania; opisywać stan opanowania danej umiejętności oraz brać pod uwagę nie tylko efekt pracy ucznia, lecz także jego wkład pracy i możliwości. Nauczyciel informatyki prowadzący zajęcia edukacji informatycznej w klasach I-III szkoły podstawowej powinien przygotować tego typu ocenę i przekazać ją nauczycielowi edukacji wczesnoszkolnej.

Monika Zawadzka – Chłopiek nauczyciel doradca metodyczny w zakresie informatyki

Jak oceniać uczniów pracujących zespołowo na lekcjach historii – przykład dobrej praktyki szkolnej.

Praca zespołowa na lekcjach historii ma bardzo duże znaczenie. Dzięki niej młodzież zyskuje możliwość „nabywania kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami”. Taki zapis widnieje w *Podstawie programowej kształcenia ogólnego w szkole ponadpodstawowej*.

Zatem nauczyciel ma obowiązek tak organizować prowadzone przez siebie zajęcia, aby uczniowie mogli pracować indywidualnie oraz zespołowo.

Najtrudniejszym aspektem dla nauczyciela przy organizacji form pracy zespołowej uczniów zawsze jest ocenianie. Nie ma w tym przypadku jednolitej metody, dlatego nauczyciele muszą poszukiwać samodzielnie sposobów na to rozwiązanie. Najważniejszą kwestią jest to, aby ocena była jak najbardziej obiektywna i odzwierciedlała poziom opanowania wiadomości, wkład pracy, zaangażowanie poszczególnych osób oraz efekt końcowy wykonanego przez uczniów zadania.

Często nauczyciel dostrzega nierówny wkład pracy poszczególnych uczniów, jednakże efekt końcowy jest zadowalający. Oznacza to, że uczniowie zdolni lub bardziej pracowici pracują na ocenę całej grupy, zaś pozostali otrzymują dobre oceny, na które nie zasłużyli. Jednakowa ocena dla wszystkich uczniów w grupie jest zatem niesprawiedliwa. Sami uczniowie zwracają na to uwagę, mówiąc o nierównych szansach, możliwościach i różnym wkładzie pracy poszczególnych osób w grupie.

Jak zatem znaleźć złoty środek, jak oceniać uczniów, jak poprzez ocenę motywować ich do podejmowania coraz trudniejszych wyzwań, jak uczyć ich współpracy, odpowiedzialności, sumienności, jak zachęcić do działania, które okaże się dla uczniów satysfakcjonujące?

Małgorzata Celuch w publikacji *Praca grupowa w edukacji: jak skutecznie organizować pracę w grupach?* podkreśla, że ocena powinna uwzględniać aspekty funkcjonowania grupy i indywidualnie ucznia, istotne z punktu widzenia celów wykonywanego zadania oraz zaangażowanie w osiągnięciu celów¹⁵. Nie może zatem efekt końcowy pracy być jedynym kryterium oceny zadania grupowego. Ciekawym rozwiązaniem

¹⁵ <https://epedagogika.pl/top-tematy/praca-grupowa-w-edukacji-jak-skutecznie-organizowac-i-prace-w-grupach-7412.html> 1.12.2023

będzie również zastosowanie oceny koleżeńskiej i samooceny, poprzez takie formy uczniowie uczą się odpowiedzialności, dokonują autorefleksji, a dzięki temu poznają swoje mocne i słabe strony. Tak więc nauczyciel historii dokonuje oceny indywidualnej każdego ucznia uwzględniając jego wkład w pracy zespołowej, biorąc pod uwagę następujące aspekty tej oceny:

- aspekt związany z funkcjonowaniem grupy,
- indywidualne podejście i zaangażowanie każdego ucznia,
- zakres merytoryczny wykonanego zadania odnoszący się do celów ogólnych i szczegółowych wynikających z podstawy programowej.

Warto zaznaczyć, że ujęte w ankietach kryteria oceny powinny być znane uczniom na początku ich pracy. Dzięki temu zwiększymy motywację i zaangażowanie uczniów, którzy będą dążyli do wykonania zadania spełniając jak najwięcej kryteriów.

Zaproponowany sposób oceny przez nauczyciela musi być zgodny z zasadami oceniania wynikającymi ze statutu szkoły.

Przykłady kart oceny pracy zespołowej

I. Ocena wartości merytorycznej pracy uczniów

Nauczyciel dokonuje oceny pracy poszczególnych grup w oparciu o kryteria z uwzględnieniem wymagań wynikających z podstawy programowej. Przyznajemy punkty od 1 do 6. Te kryteria znane uczniom są również spójne z dokumentacją obowiązującą w szkole.

Kryteria	Gr. 1	GR. 2	Gr. 3	Gr. 4
1. Uwzględnienie faktografii i terminologii historycznej.				
2. Przedstawianie wydarzeń i zjawisk w czasie i przestrzeni historycznej.				
3. Selekcja i właściwy dobór wiedzy historycznej.				
4. Integrowanie wiedzy pozyskanej z różnych źródeł historycznych.				

5. Analiza i interpretacja wydarzeń i procesów historycznych.				
6. Wnioski po interpretacji i ocena wydarzeń historycznych.				
7. Inne				
Suma punktów dla każdej grupy				

II. Ankieta „Ocena prezentacji wykonanej przez grupę”

Ta ocena powinna być dokonana wspólnie przez nauczyciela i uczniów całej klasy, bierzemy w niej pod uwagę różne kryteria, którym przyznajemy punkty od 1 do 6. Zaprezentowane kryteria stanowią jedynie przykłady, jakie mogą mieć wpływ na dokonaną ocenę pracy uczniów.

Kryteria	Gr. 1	GR. 2	Gr. 3	Gr. 4
1. Atrakcyjność i oryginalność formy przekazu.				
2. Umiejętność wykorzystania różnorodnych źródeł wiedzy i informacji potrzebnych do wykonania zadania.				
3. Wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnej.				
4. Zachowanie ram czasowych na przedstawienie prezentacji.				
5. Zaangażowanie uczestników grupy w pracę nad zadaniem.				
6. Zaangażowanie uczestników grupy w przedstawienie wyników pracy.				
7. Wartość merytoryczna przedstawionych informacji.				
8. Inne				
Suma punktów dla każdej grupy				

III. Ankieta „Jak oceniam współpracę w naszej grupie?”

Ankieta służy dokonaniu indywidualnej oceny każdego ucznia pod kątem pracy grupowej. W podsumowaniu tej ankiety należy wziąć pod uwagę ilość najwyższych ocen, bo one pokazują wkład i zaangażowanie każdego ucznia w pracę zespołu. Pamiętać należy, że zawsze nauczyciel może porozmawiać z uczniem indywidualnie i w ten sposób doprecyzować pozytywne i negatywne aspekty pracy zespołowej. Przykład takiej ankiety jest też formą samooceny ucznia i pokazuje jak ważną rolę w procesie oceniania pełni samoocena. Indywidualny wynik każdego ucznia uwzględniamy przy całościowej ocenie, której częścią są „Ocena prezentacji wykonanej przez grupę” oraz „Ocena wartości merytorycznej pracy uczniów”.

Uczeń .....

W odpowiedzi na pytania zaznacz właściwą ocenę od 1 do 6:

1. W jakim stopniu zaangażowałam/em się w pracę w grupie?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

2. Czy podczas pracy zgłaszałam/em swoje uwagi i opinie?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

3. W jakim stopniu słuchałam/em opinii i pomysłów innych osób?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

4. Czy wspólnie podejmowaliśmy decyzje dotyczące pracy?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

5. W jakim stopniu pomagałam/em innym członkom grupy w trakcie realizacji pracy?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

6. Czy mogłam/em liczyć na pomoc innych w trakcie realizacji pracy?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

7. W jakim stopniu dbałam/em o to, aby wszyscy pracowali na rzecz grupy?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

8. Jaką rolę pełniłam/em w grupie i jak wywiązałam/em się z tego zadania?

.....
 .....
 .....

Uśredniony wynik punktów dla każdego ucznia .....

Przedstawiony przykład oceny pracy zespołowej uczniów jest wykorzystywany w praktyce na lekcjach historii w szkole ponadpodstawowej i służy temu, aby ocena indywidualna każdego ucznia była bardziej obiektywna. Wartością dodatkową jest wzrost motywacji uczniów, którzy angażują się w wykonywanie zadań, znając jasne kryteria oceny ich pracy.

Dorota Batóg – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie historii

Ocenianie na matematyce w szkole ponadpodstawowej

Matematyka jest nauką, która stanowi istotne wsparcie dla innych dziedzin, zwłaszcza dla nauk przyrodniczych i informatycznych.

Nauczanie matematyki w szkole opiera się na trzech fundamentach:

- nauce rozumowania matematycznego,
- kształceniu sprawności rachunkowej,
- przekazywaniu wiedzy o własnościach obiektów matematycznych.

Rozumowanie matematyczne to umiejętność poszukiwania rozwiązania danego zagadnienia. Dobrze kształcona rozwija zdolność myślenia konstruktywnego, premiuje postępowanie nieschematyczne i twórcze. Ponadto rozumowanie matematyczne narzuca pewien rygor ścisłości: dowód matematyczny musi być poprawny. Dobre opanowanie umiejętności rozumowania matematycznego ułatwia w życiu codziennym odróżnianie prawdy od fałszu.

Sprawność rachunkowa jest niezwykle ważnym elementem nauczania matematyki nawet obecnie, kiedy wiele rachunków wykonuje się za pomocą sprzętu elektronicznego. Ważnym celem ćwiczenia sprawności rachunkowej jest kształtowanie wyobrażenia o wielkościach liczb, a w konsekwencji doskonalenie umiejętności precyzyjnego szacowania wyników. Takie wyobrażenie ułatwia codzienne życie, na przykład planowanie budżetu domowego. Na wyższym poziomie, przy działaniach na wyrażeniach algebraicznych, sprawność rachunkowa pozwala doskonalić umiejętność operowania obiektami matematycznymi.

Wiedza o właściwościach obiektów matematycznych pozwala na swobodne operowanie nimi i stosowanie obiektów matematycznych do opisu bądź modelowania zjawisk obserwowanych w rzeczywistości.

Umiejętnościami doskonalonymi na zajęciach i podlegającymi ocenianiu powinny być między innymi te, które zgodnie z podstawą programową służą do realizacji celów ogólnych nauczania matematyki. Są to:

- sprawność rachunkowa polegająca na wykonywaniu obliczeń na liczbach rzeczywistych, stosowaniu praw działań przy przekształcaniu wyrażeń algebraicznych oraz wykorzystywaniu umiejętności rachunkowych przy rozwiązywaniu problemów w kontekstach rzeczywistych i teoretycznych;

- wykorzystanie i tworzenie informacji, a więc interpretowanie i operowanie informacjami przedstawionymi w tekście oraz używanie języka matematycznego do opisu prowadzonych rozumowań;
- wykorzystanie i interpretowanie reprezentacji, czyli stosowanie obiektów matematycznych, dobieranie i tworzenie modeli matematycznych przy rozwiązywaniu problemów praktycznych i teoretycznych;
- rozumowanie i argumentacja czyli przeprowadzanie rozumowań, dobieranie argumentów do uzasadnienia poprawności rozwiązywania problemów czy stosowanie i tworzenie strategii przy rozwiązywaniu zadań.

Formy oceniania

Oceniając osiągnięcia ucznia na lekcjach matematyki, nauczyciel powinien brać pod uwagę różne formy aktywności ucznia:

- wiedzę merytoryczną i sposób jej wykorzystania,
- kompetencje kluczowe ważne z punktu widzenia matematyki, np. czytanie ze zrozumieniem, umiejętność pracy w grupie, umiejętności komunikacyjne, aktywność podczas zajęć oraz aktywność pozalekcyjną.

Poniżej przedstawione są różne formy oceniania opisane w przykładowym przedmiotowym systemie oceniania.

- **Odpowiedzi ustne** z materiału bieżącego działu. Nacisk przy tej formie położony będzie na rozumienie i komunikowanie się, a w szczególności będą uwzględniane: stosowanie języka przedmiotu, umiejętność wyciągania wniosków, umiejętność poszukiwania i analizowania informacji, umiejętność prezentacji rozwiązanych zadań.
- **Kartkówki** obejmujące materiał z trzech ostatnich lekcji oraz prace domowe. Nie muszą być one zapowiadane. Forma ta będzie głównie stosowana do oceny umiejętności stosowania procedur i algorytmów oraz rozumienia.
- **Prace klasowe** sprawdzające osiągnięcia uczniów po zakończeniu każdego działu (z wyjątkiem obszernych działów – dodatkowa praca klasowa w połowie działu). Podczas pracy klasowej sprawdzane są głównie umiejętności: stosowanie procedur i algorytmów, rozumienie, uzasadnianie i dowodzenie, komunikowanie się, gotowość do używania matematyki. Obowiązują przy tym następujące zasady:
  - nauczyciel ustala z uczniami termin pracy co najmniej tydzień wcześniej;

- czas trwania pracy klasowej: 1 godzina lekcyjna, 1 godzina zegarowa lub 2 godz. lekcyjne w zależności od wielkości działu;
- praca klasowa może składać się z: zadań zamkniętych, zadań o charakterze algorytmicznym oraz zadań problemowych, pytań problemowych.
- **Prace domowe** koncentrować się będą na sprawdzaniu stopnia opanowania procedur i algorytmów, rozwiązywania problemów oraz gotowości do używania matematyki. W szczególności będą sprawdzały: opanowanie nowego materiału, utrwalenie przyswojonego materiału, kształtowanie umiejętności i nawyków, rozwijanie samodzielności w myśleniu i działaniu.
- **Praca na lekcji (aktywność).** Uczeń za pracę na lekcji może otrzymać „+”. Na koniec semestru „+” zamieniane są na ocenę (lub oceny, jeśli „+” było więcej niż pięć) wg zasady liczba „+” odpowiada ocenie. Uczeń może zrezygnować z oceny za aktywność.

Informacja zwrotna i kontrakt z uczniem

- a) Ocena pracy ucznia i jego postępów w nauce jest ciągła, systematyczna i zróżnicowana.
- b) Przedmiotem oceny są: prace klasowe, kartkówki, odpowiedzi ustne, prace domowe, zeszyt przedmiotowy (estetyka zapisu, sposób notowania), samodzielne rozwiązywanie zadań w czasie lekcji, praca w grupach, czytanie ze zrozumieniem tekstu matematycznego, samodzielne wyszukiwanie informacji z różnych źródeł, przygotowanie do lekcji.
- c) Prace klasowe są obowiązkowe. Jeśli uczeń opuścił pracę klasową z przyczyn losowych, powinien napisać ją w ciągu dwóch tygodni.
- d) Każdą pracę klasową uczeń może poprawić w ciągu dwóch tygodni.
- e) Praca klasowa obejmuje zwykle jeden dział programowy. Jeżeli dział jest obszerny, uczniowie mogą pisać pracę klasową po zrealizowaniu znacznej jego części.
- f) Prace klasowe są zapowiadane co najmniej tydzień wcześniej i omówiony jest ich zakres i kryteria wymagań.
- g) Kartkówki nie są zapowiadane; materiał, który obejmują dotyczy najwyżej trzech ostatnich lekcji.
- h) Uczeń ma obowiązek prowadzenia zeszytu przedmiotowego, w którym powinny się znajdować zapisy tematów, notatki z lekcji, zapisy poleceń ustnych i pisemnych prac domowych. Uczeń w przypadku nieobecności w szkole powinien w ciągu trzech dni uzupełnić zeszyt.

- i) Uczeń w ciągu półrocza ma prawo zgłosić 2 razy nieprzygotowanie do lekcji. Nieprzygotowanie obejmuje odpowiedź, pracę domową, brak zeszytu lub przyborów szkolnych. Nieprzygotowanie powinno być zgłoszone przez ucznia po sprawdzeniu obecności. Nauczyciele uwzględniają pisemne usprawiedliwienia rodziców dotyczące nieprzygotowania ucznia do lekcji.
- j) Uczeń po dłuższej niż tydzień nieobecności w szkole może nie być oceniany za odpowiedź lub pracę pisemną, jeżeli jego nieobecność związana była z chorobą lub innymi sytuacjami losowymi, które go usprawiedliwiają.
- k) Oceny wystawiane przez nauczyciela są jawne i uzasadnione.

W zasadach oceniania matematyki można wyróżnić sześć obszarów oceniania:

1. Stosowanie procedur i algorytmów.
2. Rozumienie.
3. Rozwiązywanie problemów.
4. Uzasadnianie i dowodzenie.
5. Komunikowanie się.
6. Gotowość do używania matematyki.

Ocenianie stosowania procedur i algorytmów powinno dostarczyć dowodów, że uczniowie potrafią:

- rozpoznać procedurę lub algorytm stosownie do sytuacji,
- uzasadnić kolejne kroki procedury lub algorytmu,
- ocenić efektywność procedury lub algorytmu,
- weryfikować rezultaty otrzymane w wyniku zastosowania procedury lub algorytmu,
- budować lub modyfikować procedury i algorytmy.

Ocenianie rozumienia powinno dostarczyć dowodów, że uczniowie potrafią:

- werbalizować posiadaną wiedzę,
- znajdować przykłady i kontrprzykłady,
- używać różnych form prezentacji do przedstawiania swoich pomysłów, hipotez i rozwiązań,
- zmienić formę prezentacji z jednej na drugą,
- rozpoznawać różne prezentacje tego samego pojęcia,
- oceniać różne modele dotyczące tej samej sytuacji.

Ocenianie rozwiązywania problemów powinno dostarczyć dowodów, że uczniowie potrafią:

- sformułować problem,
- stosować różne strategie rozwiązywania problemu,
- zaplanować rozwiązanie problemu,
- zrealizować plan, być może modyfikując go w razie potrzeby,
- zinterpretować i zweryfikować otrzymane wyniki,
- uogólnić rozwiązanie.

Ocenianie uzasadniania i dowodzenia powinno dostarczyć dowodów, że uczniowie potrafią:

- używać metod indukcyjnych do objaśniania pojawiających regularności,
- używać metod dedukcyjnych do rozstrzygania prawdziwości hipotez i twierdzeń,
- analizować zagadnienie, dostrzegając jego strukturę i powiązania z innymi elementami

Ocenianie komunikowania się powinno dostarczyć dowodów, że uczniowie potrafią:

- opisywać swoje pomysły i rozwiązania ustnie, pisemnie, graficznie,
- zrozumieć i zinterpretować informację przedstawioną na różne sposoby,
- stosować właściwe matematyce słownictwo, terminologię, notację.

Ocenianie gotowości do stosowania matematyki powinno dostarczyć dowodów, że uczniowie potrafią:

- dostrzec użyteczność stosowania metod matematycznych w różnych sytuacjach,
- zastosować poznaną wiedzę do rozwiązania zadania (w matematyce i poza nią) i opisanie otrzymanego rozwiązania,
- zbadać samodzielnie nieznanym im obszar matematyki,
- ocenić swoje postępy i poziom umiejętności,
- docenić rolę matematyki w naszej kulturze: jej wartość jako języka narzędzia do rozwiązywania problemów.

Piotr Leszczyński – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie matematyki

Zasady oceniania na lekcjach religii.

W procesie oceniania obowiązuje stosowanie zasady kumulowania wymagań (ocenę wyższą otrzymać może uczeń, który spełnia wszystkie wymagania przypisane ocenom niższym). Oceniamy wiedzę i umiejętności ucznia oraz przejawy ich zastosowania w życiu codziennym, przede wszystkim w szkole.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- a) nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą, (i)
- b) odmawia wszelkiej współpracy, (i)
- c) ma lekceważący stosunek do przedmiotu i wiary.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania konieczne:

- a) w zakresie wiadomości i umiejętności opanował treści najłatwiejsze, najczęściej stosowane, stanowiące podstawę do dalszej edukacji,
- b) wykazuje choćby minimalne zainteresowanie przedmiotem i gotowość współpracy z nauczycielem i w grupie.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania podstawowe:

- a) opanował treści najbardziej przystępne, najprostsze, najbardziej uniwersalne, niezbędne na danym etapie kształcenia i na wyższych etapach,
- b) uczestniczy w rozwiązywaniu problemów oraz umiejętnie słucha innych.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania rozszerzające:

- a) opanował treści umiarkowanie przystępne oraz bardziej złożone,
- b) ukierunkowany jest na poszukiwanie prawdy i dobra oraz szanuje poglądy innych,
- c) aktywnie realizuje zadania wykonywane w grupie.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania dopełniające:

- a) opanował treści obejmujące elementy trudne do opanowania, złożone i nietypowe,
- b) wykazuje własną inicjatywę w rozwiązywaniu problemów swojej społeczności,
- c) wszechstronnie dba o rozwój swojej osobowości i podejmuje zadania apostołskie.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- a) posiadał wiedzę i umiejętności w pełni spełniające podstawę programową, samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia,
- b) biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych z programu nauczania danej klasy, proponuje rozwiązania nietypowe, rozwiązuje także zadania wykraczające poza program nauczania tej klasy.

Dodatkowe kryteria, które nauczyciel religii powinien uwzględnić wystawiając ocenę:

- a) uwzględnia bezsprzecznie wewnątrzszkolny system oceniania,
- b) bierze pod uwagę osiągnięcia przez uczniów sukcesy w konkursach i olimpiadach kwalifikując się do finałów na szczeblu powiatowym, regionalnym, wojewódzkim albo krajowym.

Ponadto w redagowaniu przedmiotowego systemu oceniania można posłużyć się jako pomocą wskazówkami zamieszczonymi na portalu Wydawnictwa Jedność w tzw. „Strefie katechety”. We wskazanej zakładce znajdziemy odnośniki do systemów oceniania na poszczególnych etapach edukacyjnych.

Ks. dr Paweł Ścisłowicz – nauczyciel doradca metodyczny w zakresie religii

Ocenianie zajęć praktycznych, warsztatowych i praktyk zawodowych w szkołach branżowych i technikach.

Ocenianie w szkole branżowej i technikum odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu kompetencji zawodowych uczniów. Warto zwrócić uwagę na fakt, że ocenianie przedmiotów praktycznych ma istotny wpływ na rozwój praktycznych umiejętności i przygotowanie uczniów do rzeczywistych wyzwań zawodowych.

Kształcenie zawodowe w technikach i szkołach branżowych odbywa się poprzez zajęcia teoretyczne i praktyczne, przy czym tych drugich jest więcej. Zadania podlegające ocenie z przedmiotów praktycznych stwarzają możliwość uczniom do zastosowania zdobytej wiedzy teoretycznej w realnych sytuacjach zawodowych. To właśnie umiejętności praktyczne są często kluczowe dla przyszłego sukcesu zawodowego absolwentów.

Ocenianie przedmiotów praktycznych w szkole branżowej i technikum powinno być wszechstronne, obejmując różnorodne aspekty umiejętności zawodowych. Oceny powinny uwzględniać nie tylko wykonanie konkretnego zadania praktycznego, ale także umiejętność rozwiązywania problemów, współpracy zespołowej, samodzielności oraz skutecznego korzystania z narzędzi i sprzętu zawodowego.

Ocenianie przedmiotów zawodowych powinno również obejmować konstruktywną informację zwrotną. Nauczyciele powinni dostarczać uczniom szczegółowe informacje na temat ich osiągnięć, wskazując zarówno na mocne strony, jak i obszary do poprawy. Dzięki temu uczniowie mają możliwość świadomego rozwoju i doskonalenia swoich umiejętności.

Ocenianie na praktycznych przedmiotach zawodowych i zajęciach warsztatowych powinno obejmować:

Wykonanie zadań praktycznych:

- Precyzja wykonania: ocenia się dokładność i precyzję, z jaką uczniowie realizują konkretne zadania praktyczne związane z ich dziedziną zawodową.
- Zastosowanie teorii w praktyce: uwzględnia to, jak dobrze uczniowie potrafią przekształcić zdobytą wiedzę teoretyczną na konkretne działania praktyczne.

Rozwiązywanie problemów:

- Umiejętność radzenia sobie z sytuacjami problemowymi: ocenia się zdolność uczniów do skutecznego rozwiązywania problemów, z jakimi mogą się spotkać podczas wykonywania zadań praktycznych.

Korzystanie z narzędzi i sprzętu:

- Sprawność w obsłudze narzędzi: ocenia się umiejętność bezpiecznego i skutecznego korzystania z narzędzi charakterystycznych dla danej branży.
- Znajomość i umiejętne używanie sprzętu: Ocenia umiejętność obsługi sprzętu specyficznego dla danego zawodu.

Praca zespołowa i współpraca:

- Współpraca w zespole: ocenia się umiejętność efektywnej współpracy z innymi uczniami, co jest istotne w kontekście pracy zespołowej w środowisku zawodowym.

Samodzielność:

- Samodzielność w działaniu: ocenia się stopień, w jakim uczniowie są w stanie działać samodzielnie i podejmować decyzje w trudnych sytuacjach.

Kreatywność i Innowacyjność:

- Kreatywność w podejściu do zadań: ocenia się zdolność uczniów do twórczego podejścia do problemów oraz zaproponowania innowacyjnych rozwiązań.

Bezpieczeństwo Pracy:

- Bezpieczeństwo w miejscu pracy: ocenia się przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania praktycznych zadań.

Dokumentacja i raportowanie:

- Prowadzenie dokumentacji: ocenia się umiejętność prowadzenia dokumentacji związanej z wykonywanymi zadaniami praktycznymi, co jest istotne w wielu dziedzinach zawodowych.

Rzetelność i terminowość:

- Terminowe i rzetelne wykonanie zadań: ocenia się, czy uczniowie są w stanie dotrzymać terminów oraz wykonywać zadania w sposób rzetelny.

Wszystkie te elementy składają się na kompleksową ocenę umiejętności praktycznych uczniów, pozwalając na realistyczne odzwierciedlenie ich gotowości do funkcjonowania w środowisku zawodowym. Ocenianie praktycznych umiejętności jest kluczowe dla skutecznego przygotowania uczniów do przyszłych wyzwań zawodowych.

Powyższe to oczywiście przykłady elementów podlegających ocenie podczas zajęć praktycznych i warsztatowych. Zależnie od zawodu i branży warto jest przeanalizować czy wszystkie elementy mają zastosowanie oraz czy nie należy ich dostosować do specyfiki kierunku kształcenia.

Przedmioty teoretyczne najczęściej oceniane są w sposób podobny jak przedmioty ogólnokształcące, ale w przypadku zajęć praktycznych charakteryzują się one nieco inną specyfiką. Praca w warsztatach szkolnych i na praktykach najczęściej nie jest objęta stopniowym ocenianiem bieżącym, a informacją zwrotną opisową. Dobre efekty w kształceniu praktycznym daje ocenianie kształtujące, ponieważ:

- wspiera proces kształcenia: ocenianie kształtujące koncentruje się na dostarczaniu informacji zwrotnej w trakcie procesu nauki, co pozwala uczniowi na natychmiastową korektę błędów i doskonalenie umiejętności;
- indywidualizuje podejście do ucznia i jego postępów: dzięki ocenianiu kształtującemu nauczyciel może dostosować swoje podejście do każdego ucznia, biorąc pod uwagę indywidualne potrzeby i poziom umiejętności, to pozwala na bardziej efektywne wspieranie różnorodności wśród uczniów;
- motywuje do rozwoju: ocenianie kształtujące stawia na budowanie motywacji do rozwoju poprzez podkreślanie postępów ucznia i wskazywanie obszarów, które wymagają dalszego rozwoju;
- pozwala na ocenianie umiejętności: w praktycznych przedmiotach zawodowych, gdzie umiejętności są kluczowe, ocenianie kształtujące pozwala na skoncentrowanie się na konkretnych zadaniach i umiejętnościach, a nie tylko na końcowym rezultacie;
- kształtuje myślenie refleksyjne: ocenianie kształtujące zachęca do refleksji nad własnym postępem i procesem nauki, uczniowie uczą się świadomego podejścia do swoich działań i błędów;
- przygotowuje do standardów obowiązujących w zakładach pracy: ocenianie kształtujące może symulować warunki środowiska zawodowego, gdzie feedback jest często natychmiastowy, a pracownicy muszą być gotowi na ciągłe doskonalenie swoich umiejętności;
- redukuje stres uczniów: może przyczynić się do zmniejszenia stresu u uczniów, ponieważ koncentruje się na procesie nauki, a nie tylko na ocenie końcowej, to sprzyja pozytywnej atmosferze i większej gotowości do eksperymentowania i próbowania nowych rzeczy.

Szkoły techniczne w przypadku praktyk zawodowych muszą przygotować zasady oceniania wspólnie z pracodawcami, którzy powinni oceniać uczniów zgodnie z przyjętymi regułami. Warto jest wspierać proces nie tylko samego kształcenia – przekazania wiedzy i umiejętności, ale również rzetelnego podsumowania praktycznej nauki zawodu. Pracodawcy bardzo często nie są przygotowani do udzielenia właściwej informacji zwrotnej dla

młodzieży, a tym bardziej do oceny efektów nauczania. Tak jak szkoła przekazuje do zakładu pracy program nauczania zawierający treści, które należy zrealizować podczas praktyk to tak samo powinna przekazać zasady oceniania.

Bartosz Prońko – nauczyciel doradca metodyczny
w zakresie doradztwa zawodowego i przedmiotów zawodowych

Bibliografia:

1. Bąkowska M., Piłat S., *Ocenianie kształtujące. Poradnik dla nauczyciela klas 1-3*, Kielce 2022.
2. Borodzik M., Krych M., Pruszyńska R., Wosiek R., Kozak W., *Vademecum nauczyciela - Wdrażanie podstawy programowej w szkole ponadpodstawowej z MATEMATYKI*. Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa 2019.
3. Borowska A., *Z motywowany nauczyciel w świetle orientacji humanistycznej*, Libron, Kraków 2015.
4. Choroszczyńska M., Dotka M., Konopka I., Zwierzyńska E., *Ocenianie w klasach 1-3*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015
5. Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, Wydawnictwo Modcrski i S-ka, Poznań 2000.
6. Kosińska E., *Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków 2000.
7. Niemierko B., Brzdąk J., *Dwa rodzaje oceniania szkolnego*, Katowice 2002.
8. Niemierko B., *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Warszawa 2007, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o.o. Grupa Kapitałowa WSiP S.A.
9. Noizet G., Caverni P., *Psychologiczne aspekty oceniania osiągnięć szkolnych*, Warszawa 1988.
10. Paris S.G., Ayres L.R., *Stawanie się refleksyjnym uczniem i nauczycielem*, WSiP, Warszawa 1997.
11. Pfeiffer A., *Strategie oceniania różnych rodzajów aktywności dzieci starszych i młodzieży w edukacji matematycznej, wspierające kreatywność i samodzielność uczących się*. Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2017.
12. *Przedmiotowe systemy oceniania*. Praca zbiorowa. Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Biała Podlaska 2000.
13. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła ponadpodstawowa: 4-letnie liceum 5-letnie technikum MATEMATYKA, MEN – 2019*.
14. Reykowski J., *Z zagadnień psychologii motywacji*. WSiP, Warszawa 199
15. Sękalska B., *Ocenianie szkolne – funkcje, zasady i znaczenie*, Hejnał Oświatowy – Miesięcznik Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli (artykuł w numerze 8-9/205 z 2021 roku), ISSN 123-7609.
16. Sterna D., *Ocenianie kształtujące w praktyce*, Warszawa 2012, CEO.
17. Sterna D., *Uczę (się) w szkole*, Warszawa 2014, CEO - do pobrania bezpłatnie na stronie <https://biblioteka.ceo.org.pl/ucze-sie-w-szkole-2/>

18. Stróżyński K., *Jak oceniać?*, Jelenia Góra 1998.
19. Tyszką T., *Psychologiczne pułapki oceniania i podejmowanie decyzji*, Gdańsk 1999.
20. Walczak W., *Jak oceniać ucznia? Teoria i praktyka*, Łódź 2001, Galaktyka sp. z o.o.

Akty prawne:

- 1) Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220002230/U/D20222230Lj.pdf>
(03.11.2023)
- 2) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. 2019, poz. 2013)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002013/O/D20192013.pdf>
(03.11.2023).
- 3) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000900/U/D20230900Lj.pdf>
(03.11.2023).
- 4) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. 2019 poz. 373)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190000373/O/D20190373.pdf>
(03.11.2023).
- 5) Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000984/U/D20230984Lj.pdf>
(03.11.2023).
- 6) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2017 poz. 356)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000356/O/D20170356.pdf>
(03.11.2023).
- 7) Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji

przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz.U. 2017 poz. 1646)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001646/O/D20171646.pdf>
(14.03.2024).

- 8) Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. 2017 poz. 1743)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001743/O/D20171743.pdf>
(14.03.2024).

- 9) Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017 poz. 1591)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001591/O/D20171591.pdf>
(14.03.2024).

Netografia:

- 1) <https://miastodzieci.pl/czytelnia/zlote-mysli-janusza-korczaka-o-szkole-nauce-i-wychowaniu/>
- 2) <https://www.zamyslenie.pl/autor/Seneka-Mlodszy>
- 3) <https://www.ore.edu.pl/2015/04/prawo-2/>
- 4) <https://www.nowaera.pl/nauka-zdalna/edukacja-na-czasie-nauka-i-relacje/ocenie-szkolne-w-czasach-zdalnej-nauki>
- 5) <https://edukacjawzasiegiureki.pl/edukacja-wlaczajaca/>
- 6) <https://epedagogika.pl/top-tematy/praca-grupowa-w-edukacji-jak-skutecznie-organizowac-i-prace-w-grupach-7412.html>
- 7) https://www.ptde.org/pluginfile.php/1264/mod_page/content/3/208.pdf
- 8) <https://ceo.org.pl/na-czym-polega-problem-z-oceniem/>
- 9) <https://www.edukator.org.pl/2004c/aspekty/aspekty.html>
- 10) https://www.pcdzn.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/grant_materialy.pdf